

Mosheim / Joh: Laur: / Diss. de Ecclesia
Christi, Helmst. 1740

pfaff / Christoph: Matth: / Diss.
de Coelo Beatorum, Tubinge
1722

Reudenij / Ambr: / theses de
Symbolo Apostolico, Jene
1589

Diss. de Deo ac tribus
personis, Jene 1589.

DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
ABVSV PSALMI CIX
IMPRECATORII

VVLGO
Som Todt = Beten

ANNO MDCCVIII.

SVB PRAESIDIO
IO. ANDREAE SCHMIDII
ABBATIS MARIAEVALLENSIS

ET
THEOLOGI IN ACAD. IVLIA CELEBERRIMI
PVBLICE HABITA

NVNC VERO
REVISA ET AVCTIOR EDITA

A
M. IO. FRIDR. HEINE
COENOBII MARIAEBERGENSIS SVBVRBII
OCCIDENTALIS HELMSTADIENSIS ET EMMER-
STADII PASTORE.

HELMSTADII MDCCXXXV.
TYPIS BVCHOLTZIANIS.

DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
ABVSY PSALMI CIX
IMPECCATORII

VILGO
Johann Gottlob
ANNO MDCCXIII

IN PRAESIDIO
JO. ANDREAE SCHMIDII
ABBATIS MARIAEVALLENSIS

ET
THEOLOGICI IN ACAD. VALLIS GERARDE

PUBLICAE HABITA
TOME VRO
HABITA ET DOCTORIA

M. JO. FRIDR. HEINE
COELOGII MARIAEVALLENSIS PRAEPOSITI
OCCIDENTALIS DE PRAEDICANDI ET IN-
TERPRETANDI

HEINRICH MÜLLER
TUIS DUCHENAU

§. I.

Quando materiam dissertationis theologicæ non ita pridem elegeri, ab usum scilicet psalmi, secundum hebræos centesimi noni, juxta versionem vulgatam vero centesimi octavi, & mihi dictum volui, quod Chrysostomus (a) sub initium explicationis in præsentem psalmum auditoribus suis inculcavit. Magna hic nobis, inquit, prudentia opus est. Verba enim, si consideretur sola prolatio, & quæ est ad manum auditio, perturbant multos eorum, qui non attendunt. Totus enim psalmus plenus est execratione, & per eam universa pervasit oratio, ejusque, qui dicit ferventem & ardentem quandam iram indicat, quæ non contenta eum ulcisci, qui facit injuriam, sed etiam in filios, patrem, & matrem extendit supplicium: & non una ei sufficit calamitas, sed etiam mala malis conjungit. Ut ergo & ego prudenter pro viribus meis in hac tractatione incedere possim, a scopo meo alienum minime judico, si de psalmi illius argumento, nec non de eo, sub cujus persona, & contra quos, execrationes fuerunt prolata, pauca quædam fuerint præmissa, ut dein eo melius abusus iste rejici damnarique possit.

§. II. Deprehendimus autem in hoc psalmo, si a persona adhuc abstrahere velimus, (1) acerbam querelam, quam querens apud Deum, (in quo laudem suam totam consistere dicit,) textit & deponit de odiis, crudelitate, fraudibus, dolis & malitia suorum hostium in se

(1) In expos. hujus psalmi pag. m. 270.

immeritum: atque ita sibi aditum parat ad attentionem tum a natura Dei, tum a persona adversariorum, & sua a versu 1. ad 5. (2) Subjicit horribilem imprecationem in adversarium, ab omni pietate & humanitate alienum. In eamale precatur ille tum ipsi adversario speciatim vers. 6-8. tum familiae vers. 9. sq. tum etiam bonis, honoribus, & nomini illorum omnium coram hominibus, vers. 11-13. tum saluti coram Deo vers. 14. seq. Inde imprecationis causa subjicitur vers. 16-18. & ejusdem summa, apposita similitudine vers. 19. & brevi repetitione, ad majorem emphasin, proponitur vers. 20. (3) addit precationem, qua Deum orat pro salute sua, a natura, foedere, & gloria Dei vers. 21. & sua persona miserrima & omni ope destituta vers. 22-25. Quam precationem subsequenter versibus ita continuat, ut simul imprecationis summam repetat. (4) Psalmum concludit professione sua erga Deum officii & grati animi vers. 30. additaratione vers. 31. quod Deus suorum sit liberator.

§. III. Si porro de persona querente, imprecante, precante, & gratitudinem offerente, nec non de illis, contra quos imprecationes directae, disquisitionem instituemus, extra controversiam putamus, hunc psalmum Davidi, ipsa inscriptione & testimonio Petri testibus, esse adscribendum. An vero David unice ad se suaeque tempora, an vero ad futura, & quae illa, respiciat? inter diversarum sectarum autores non convenit. Sunt, qui prius eligunt, & inter hos Judaei, quasi David imprecetur Sauli, (a) praecipue, vel Doego, (b) & Ahitophel, aliisque persecutoribus & hominibus ingratis; vel de illis, per imprecandi modum, praedicat fore, ut sint in potestate impii, & diabolus dirigat manus ipsorum ad malum faciendum: & id in Saule impletum esse, quando traditus est in potestatem spiritus mali exagitantis ipsum, & dirigentis manum,

(a) 1. Sam. XXVI, 19. (b) 1. Sam. XXI, & XXII.

num, ut lancea transfoderet Davidem: exiisse eundem condemnatum, cum fuerit a Samuele iudicatus, quod violaverit Dei præceptum de interficiendo Amalech, & omnibus, quæ erant ejus: & orationem sacrificiumque de oblationibus victimarum ab eodem Saule factum, imputatum ei ad peccatum: ex vivis eundem citius, quam naturaliter debuisset, sublatum esse, atque ipsius episcopati, hoc est, auctoritati, gubernationi, præfecturæ, regno successisse alium, nimirum Davidem: filios Saulis factos esse orphanos, & uxorem ejus viduam; septem filios postulatos ad mortem: bona ipsius ad extraneos pervenisse, & sic in reliquis. Sunt vero alii, qui volunt, Davidem, ex totius populi persona prophetantem, futura tempora respexisse, quando ecclesiam Judaicam variis afficient calamitatibus vel externi hostes, vel quidam in populo, religionis veræ corruptores. Ex hoc supposito quidam (a) transferunt hunc psalmum ad principes illos, qui reversum de Chaldæa populum criminationibus falsis ad reges persarum deferentes ab ædificando templo, urbeque restituenda impediverunt. Aliquibus (b) psalmus hic sub Maccabæorum persona canitur, deplorantium, quæ ab exteris, & domesticis adversa pertulerint, postulantiumque ultionem in eos, qui Antiochum, vel Demetrium reges in eorum odia, criminatione falsa, succenderant, quique venalem fecerunt sacerdotii dignitatem: quod non tantum excluso Onia factum est, sed per omne tempus deinceps, quo Judæa maccabæis præliantibus est liberata. Tandem quidam eundem referunt (c) ad tempora Christi, cum a vers. 6. contineatur prædictio de Caipha, qui peccator dicatur, quia ultimum confilium dedit de morte Christi, & prædicatur constituendus super, sive contra Christum; quia permissus est, id

(a) Agell. comment. in psalmi, & hujus argumento pag. 584.
 (b) Bedæ comment. in psalmi hujus argumento p. m. 827. licet illum postea ad Christum transferat. (c) ut Lyra, Ricketius, & alii.

consilium dare, & postea adductum ad se condemnare; item diabolus stare a dextris ejusdem Caiphæ, quoniam ad id ille eum excitavit, ut pro auctoritate alios ad idem traheret.

§. IV. Communis vero sententia, cui & nos subscribimus, est illa, quæ statuit, Davidem sub persona Messia instinctu Spiritus Sancti psalmum hunc protulisse. Beda loco citato id probare vult ex psalmi hujus titulo, quem ipse habet sequentem: *in finem psalmus David.* Christus enim est אֶלֶן, אֶלֶן וְכַל־תֵּלֶן Apocal. I. 8. XXI, 6. תֵּלֶן רִמּוֹן Rom. X, 6. in cruce clamans: תֵּלֶן אֶלֶן summatum est Joh. XIX, 30. imo ipse est תֵּלֶן אֶלֶן terminus & complementum omnium bonorum. Vbi negare non possumus LXX. vertisse hebræorum מְשֻׁלֵּם per us תֵּלֶן אֶלֶן, & vulgatam: *in finem*: Augustinum etiam jam ante probasse hanc sententiam, dum ita scribit: (a) *in finem quid sit, novimus, si Christum novimus. Dicit enim Apostolus, finis legis Christus est ad justitiam omni credenti: finis non consumens, sed præficiens.* Verum enim vero in fonte non legitur מְשֻׁלֵּם *victori*, vel in *victoriam*, quæ est omnis certaminis finis; sed מְשֻׁלֵּם præcentori, vel cantorum magistro. Præterea si hic titulus perpetuo indicaret psalmum aliquem agere de Christo, sequeretur omnes psalmos, hoc titulo ornatos, primario agere de Christo, quod tamen falsum est; & eos, qui de Christo agunt, debere titulum illum præferre, quod iterum lectioni repugnat. (b) Certiora habemus ex ipsius Spiritus Sancti interpretatione, (c) qui particulam psalmi transfert ad Judam Christi proditorem, atque hac ratione simul indicat, psalmum hunc agere de Christo. Observavit id Augustinus, (d) sub initium explicationis suæ ita scribens:

Psalm. (a) In psalm. XXX. p. m. 33. F. (b) Confer. Haksban. not. phil. part. 2. ad Ps. IV. pag. 18. Du. Soutag. in tit. psalm. p. 102. seq. (c) Act. I. 16. 20. (d) enarrat. in psalm. CVIII. p. m. 274. K.

*Psalmum illum de Christo habere prophetiam, quisquis actus apostolorum fideliter legit, agnoscit, ubi de Christi traditore Juda prophetatum est, quod hic scriptum est: fiant dies ejus pauci, & episcopatum ejus accipiat alter: quando Matthias in locum Juda ordinatus numero Apostolorum duodecimus adjunctus est, evidenter apparet. Idem cum eo sentit Theodoretus, in-
 quiens: (a) Salutare passionem, Judaeorum furorem, & Judae proditorem hic psalmus praecinit. Deducit vero nos in hunc sensum magnus etiam Petrus, concionem habens, Judaeque proditorem insimulans, & hinc vaticinationem declarans. Augustinus in prima enarratione in psalmum hunc totus in eo est, ut monstrat, quomodo dixit ista in Judam quadrent. Hoc utique meruit, inquit, ut super se habeat diabolum, id est, diabolo subditus sit, qui Christo subditus esse noluit. Stetit, diabolus a dextris ejus, quando praeposuit avaritiam sapientiae, & pecuniam saluti suae, ut eum traderet, a quo debuit possideri, ne ab ipso possideretur cujus opera ipse Christus solvit, a quo noluit possideri. Cum judicatur, exeat condemnatus. Noluit enim talis esse, cui diceretur, intra in gaudium domini tui: sed talis, de quo dicitur: projicite eum in tenebras exteriores. Et oratio ejus fiat in peccatum: quoniam non est justa oratio, nisi per Christum, quem vendidit immanitate peccati. Oratio autem, quae non fit per Christum, non solum non potest delere peccatum, sed etiam ipsa fit peccatum. Dies ejus apostolatus pauci fuerunt, quoniam ante passionem domini scelere ipsius & morte consumti sunt; & sic in reliquis. Idem vero Augustinus, & cum eo alii ita respiciunt Judam, ut non excludant Judae complices impenitentes, omnesque perfidos Judaeos. Hinc eodem in loco dicit: Si de illo uno homine omnia? quae hic in malo dicta sunt, intelligere conemur, expositionis ratio non omni modo, aut vix, valebit occurrere. Si autem*

(a) Interpret, in Psalmum CVIII, p. m. 842.

de tali genere hominum malorum, id est, inimicorum
Christi, ingratorumque Judæorum, omnia mihi viden-
tur posse clarius aperiri. Sicut enim quædam dicuntur,
quæ ad apostolum Petrum proprie pertinere videantur:
nec tamen habent illustrem intellectum, nisi cum refe-
runtur ad ecclesiam, cujus ille agnoscitur in figura
gessisse personam; ita Judas personam quodammodo
sustinet inimicorum Christi judæorum, qui & tunc ode-
runt Christum, & nunc per successionem perseverante
genere ipsius impietatis oderunt. Hinc in expositione
secunda ejusdem psalmi, quæ ante Judæ applicaverat,
postea etiam Judæis convenienter tribuit. Nimirum po-
pulus Judaicus, repulso a se Christo, factus est subditus
diabolo, & quia in nequitia & infidelitate persistens the-
saurizavit sibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii.
Oratio ejus, quia non fit per mediatorum Dei & homi-
num, fit in peccatum. Dies regni ejus fuerunt pauci,
quia illud postea diu non perseveravit. Episcopatum
ejus accepit alter, populus scilicet gentium; & sic in reliquis.

§. V. Augustino & Theodoro consentiunt plures
antiquiores & recentiores tum in hoc, quod psalmus refe-
rendus sit ad Christum, tum in isto quod vel judam vel
judæos simul respiciat. Ex illis nominamus *Chryso-
stomum* (a) (qui quæstione: *de quonam ergo dictus est psalmus?*
respondet: nonnulla de Juda, reliqua de aliis: hic enim
est prophetiæ modus, qui sæpe occurrit, ut præmia in
hunc, in alium autem dicantur reliqua: & sic in thesi
cum illis convenit, non vero in hypothesi: cum ipse
potius tempora Maccabæorum respiciat.) *Tertullianum* (b)
Eusebium, (c) *Hieronymum*, (d) *Cyrillum Hierosolymita-
num* &c. (e) ex recentioribus *Estium*, (f) *Lorinum*, (g)
Agel-

(a) Loc. cit. p. m. 271. (b) De præfer. c. 20. p. m. 237. (c) De
demonstr. lib. 10. n. 3. p. 474. (d) in Matth. c. 27. p. m. 66.
(e) catech. 13. p. 292. (f) annot. ad h. l. (g) in Psalm. 108.
pag. 232. seqq.

Agellium &c. (a) *Geierum*, (b) *Bakium*, (c) & *Grotium*, (d) qui psalmum hunc propterea vocat *Iscarioticum*, quia contra Judam *Iscarioth* conscriptus sit: *Coccejum* (e) qui Christo potius a nobis, ut *judici*, & *judicium petenti*, quam *Davidi*, ut *suos inimicos respicienti*, eum attribui vult, *Szephanum Fabritium Bernatem*, (f) qui licet psalmum hunc ad *historiam Doegi & Saulis accommodatum* putet, nihilominus tandem *subjicit*, quod *David etiam hoc loco personam Christi sustineat*; adeo ut ille ad *Judam proditorem*, & *sui similes Christi & ecclesiae hostes non male accommodari possit*, & *debeat etiam, quemadmodum luculenter patet ex Actor. I, 20.* Maxime autem nobis consentientem habemus *beatum Lutherum in vier Trost-Psaln an die Königin in Hungarn*, ubi psalmi nostri explanationem sequentem in modum orditur: (g) *Den Psalm hat David im Geist gemacht von Christo, welcher redet den gantzen Psalm in seiner eigen Person wider Juda den Verräther, und wider das gantze Judenthum, und verkündiget, wie es denselbigen gehen werde.* Also führet auch *S. Petrus diesen Psalm Actor. I. von Juda*, da sie an seine statt *Matthias wehlen*, nicht das er allein von *Juda* rede, sondern wie *S. Petrus* daselbst spricht: *Juda sey das Haupt oder Fürnehmste gewesen, das Christus gefangen und gemartert ward, auch Christus selbst für Pilato bekenet, das Juda die grössste Sünde gethan habe, das er ihn überantwortet habe.* Darum gehet der Psalm fürnemlich wider *Juda*, aber doch auch wider alle, die mit *Juda* sind, und in seinen *Wercke* bleiben und folgen, wie hie im Psalm *Christus selbst* deutet und spricht: *So müsse es gehen allen, die mir wider sind.* Das also dieser Psalm von *Juda* anhebe, und gebe über alle, die *Judas Art an sich haben*, als da sind alle *Verfolger und Rotten* wider *Christus Wort*.

§. VI.

(a) Loc. cit. (b) ad h. l. p. m. 666. (c) in Psalm. 109. (d) annot. in h. l. (e) Comment. in h. l. p. m. 408. (f) in concion. in h. l. p. 540. (g) Tom. III. Jenensi germanico pag. 306. B.

§. VI. Sed & hoc loco quæri potest, quod Chryso-
stomus loco citato sibi objecit: *id quod dictum est, prophe-
tiam, an imprecationem accipimus?* Objectioni huic respon-
det Chrysostomus, prophetiam esse sub specie impreca-
tionis, cum etiam alibi tale quid inveniamus. Jacob enim
cum esset moriturus; *venite*, inquit filiis suis, *& dicam,*
quod eventurum sit vobis in diebus novissimis: & cum prophe-
tiam inciperet, statim a principio, tanquam ira quadam
percitus, inchoat prophetiam ab imprecatione, sic dicens:
*Ruben primogenitus meus, durus ad ferendum, durus & con-
tumax, fecisti contumeliam, ut aqua non crescas:* futurum e-
jus exitum prædicens sub specie imprecationis. Ita rur-
sus, quando bona dicit, sub specie precationis, dicens:
det tibi Deus de rore Cæli, & de pinguedine terra. Idem vult
Theodoretus, quando loco citato scribit: *Ceterum nemo*
audiens dominum ferente n le em, ut persequentibus benedicamus,
vaticinationem repugnantem legislatori esse ducat. Non enim
hoc in loco divinus sermo imprecando loquitur, sed futura Judæis
& Judæ supplicia prædicat. Hæc autem vaticinatio in precationis
formam concipitur, ut plerunque divina scriptura a mos est. Ve-
rum enim vero nihil repugnabit, quominus statuere pos-
simus, non nudam duntaxat prophetiam sub specie im-
precationis, sed prophetiam & imprecationem ipsam
locum habere; cum Christus, sub cujus persona David
loquitur, ut Deus, ut iudex convenientissime illam pro-
ferre potuerit. Atque huic etiam tendit Coccejus loco
citato, dum rogationem illam versu sexto non simpliciter
accipiendam vult pro optato, quomodo homines impa-
tienter solent a Deo pœnas exposcere; sed esse legitimam
postulationem ab eo factam, qui habet potestatem ut
iudex Psal. II, 8. 12. Arbitratur quidem theologus ali-
quis criticus, referente H. Witfio (a) non esse psalmos
illos duos, LXIX. & CIX. a spiritu lenitatis dictatos, sed
potius

(a) Miscell. lib. I, c. 18. pag. 218. seq.

potius feralia carmina animi vehementi ira perciti, & infana vindictæ cupiditate flagrantis, contra quam Christi evangelium præcipiat. Verum respondit illi vir laudatus, tremendas illas imprecationes cum lenitate Christi bene conciliari posse. Dilexit Christus omnes promiscue pios & impios, salutem eorum optavit, pro iis intercessit, pereuntibus misericordiæ lacrimas impendit, atque ita suis consummatissimum reliquit lenitatis exemplar. Idem vero Christus cognovit quam justa ira pater suus cœlestis exardescat adversus protervos gratiæ suæ contemptores, rebelles, secti nescios, regni sui hostes; quam atrociam in eos constituerit supplicia; quam utilia aut necessaria ea sint ad gloriæ divinæ illustrationem & ecclesiæ suæ tutelam & amplificationem. Et hinc patris suæ voluntati ut æquæ, justæ, sanctæ, consentit ac consciscit, eique vota accommodat sua, ut adversus irreconciliabiles paternæ suæque majestatis inimicos voluntas illa Dei fortitur effectum. Quid in ea re est, quod non purum & sanctum & Christo, Dei filio, eadem omnia cum patre suo volenti, dignum atque decorum sit? & quid tandem his imprecationibus continetur, quod non alibi se in præfracte impios patraturum esse denunciavit Deus? quæ lenitas interdicit ea vota Christo, quibus Dei veritatis ac justitiæ suæ gloria asseritur? Paucis extendit Christus erga omnes misericordiæ suæ manus, illos vero, qui eas vel amplecti nolunt, vel pertinaciter repellunt, dextra justitiæ suæ adeo ferit, ut universus orbis ob id contremiscat. Vel si mavis audire Lutherum nostrum, qui dubio illi sequentem in modum loco citato respondit: *Warum suchet denn Christus so übel, der doch verbeut und lehret, Matth. V. man soll nicht suchen? und er auch selbst am Creutze nicht suchet, wie Sanct Peter spricht, sondern bittet für seine Flucher und Lästerer, wie ich auch droben von der Rache fragte? Ist kürtzlich die Antwort: Liebe suchet nicht,*

B rächet

rächet sich auch nicht, aber der Glaube fluchet und rächet. Das zu verstehen, muß du von einander scheiden GOTT und Menschen, Personen und Sachen. Was GOTT und die Sachen angebet, da ist keine Gedult noch Segen, sondern eitel Eifer, Zorn, Rache und Fluchen. Als daß die Gottlosen das Evangelium verfolgen, das trifft GOTT und seine Sache an, da ist nicht zu segnen, noch Glück dazu zu wünschen, sonst müßte niemand auch wider Ketzerey predigen, noch schreiben, sintemahl solches nicht mag zugehen ohne fluchen, denn wer da wider sie prediget, der wünschet ja, daß sie untergehe, und thut das ärgste und beste dazu, daß sie untergehe. Das heiße ich nun Glaubens-Flüche; denn ehe der Glaube ließe GOTTES Wort untergehen, und Ketzerey stehen, er wünschte ehe, daß alle Creaturen untergingen: denn durch Ketzerey verleuret man GOTT selber. Also ist das Fluchen Christi in diesem Psahn nicht um seiner Person willen, sondern um seines Amts und Worts willen, daß der Jüden Irrthum will sich beständigen, und das Evangelium untertreten, da wünschet er, daß sie untergehen sollen, und kein Glück mit ihren Iudenthum haben, gleichwie Mose Num. XVI. betet, daß GOTT Korah Gebet nicht solte hören, noch ihre Opfer annehmen. Darum muß es geflucht, übels gewünschet und Rache gebeten seyn wider des Evangelii Verfolgung und Irrthum, und wider die, so solch Unglück treiben und anrichten. Aber die Person soll sich nicht rächen, sondern alles leiden, dazu auch den Feinden gutes thun, nach der Lehre Christi, und der Liebe Art, denn hie regieret die Liebe, und nicht Glaube, und gehet mich und nicht den Glauben an.

§. VII. Quæ omnia, cum ita se habeant, miror quid in mentem venerit Arnobio, non Afro illi, sed juniori (qui circa annum 461. vixit, & commentarium in psalmos CL. Davidis scripsit) ut ea, quæ nos cum aliis pro imprecationibus habemus, in bonam partem detorferit. Ita enim inducit Christum loquentem. Adversum me constituit discipulum meum diabolus, adversus eum constituitur discipulus ejus & sit persecutor diaboli, qui persecuto

secutor extiterat Christi: & *flet* diabolus a dextris ejus ad confutandum & convincendum, id est, ut confutetur & vincatur. Exemplo Pauli id confirmat, a cujus dextris diabolus steterit, ita ut eum judicans Paulus (quasi reum, qui sistitur ante tribunal) faceret exire a se condemnatum & totam orationem & consilium ejus (quo se defendebat aliosque offendebat) statueret in peccatum (declarans nihil nisi peccatum continere.) *Dies* diaboli fecit *paucos*, quia Paulo in gentibus predicante, ille non multo tempore obtinuit principatum in templis, tum cessavit princeps esse super gentes, & magisterium accepit ille, qui dicebat: ego sum magister gentium in fide & veritate: ille enim fuerat magister gentium in infidelitate & fallacia. *Filios* factos *orphanos* dicit, qui de patre diabolo erant, ejecto incredulitatis rege & factam *uxorem* diaboli *viduam*, quia sicut uni viro desponsata ecclesia per fidem, sic per infidelitatem non sponsa, sed uxor est potestas incredulitatis, quæ dabat potestatem dominandi sacerdotibus templorum, sive synagogæ, seu hæreticorum ecclesiis: hanc potestatem dejecto diabolo effici viduam; & sic in reliquis. Verum ut hæc allegoria plane non est innata, sic contra mentem Spiritus Sancti, contra Petri explicationem, contra communem plerorumque sententiam, magna cum violentia textui est illata. Eam ergo ab hoc loco abesse volumus, & argumento supra deducto unice in hæremus, nec aliam agnoscimus personam prædicentem & imprecantem quam Christum, sub cujus persona David loquitur, nec alios præter Judam & Judæos, contra quos imprecationes istæ fuerunt directæ.

§. VIII. His præmissis, ad abusum, principale dissertationis nostræ argumentum, tendimus. Non nova vero hæc est, aut nostris demum temporibus nata consuetudo, psalmum hunc publice privatimq; adhibere pro diversa diversorum intentione. Nicolaus papa enim, hujus nominis

secundus, qui seculo XI. Romæ sedit, decretum suum de electione summi pontificis in concilio Lateranensi firmaturus, ex utroque psalmo LXIX. & CIX. execrationes violatoribus opposuit sequentem in modum: (a) *Quisquis autem hujus nostræ decretalis sententiæ temerator extiterit, & Romanam ecclesiam sua presumptione confundere, & conturbare contra hoc statutum tentaverit, perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur; & cum impiis, qui non resurgent in judicio, reputetur, omnipotentis iram contra se sentiat, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli (quorum ecclesiam presumit confundere) in hac vita, & futura furorem sentiat: fiat habitatio ejus deserta, & in tabernaculis ejus non sit, qui inhabitet: fiant filii ejus orphani & uxor ejus vidua: commotus amoveatur ipse, & filii ejus, & mendicent, & ejiciantur de habitationibus suis: scrutetur scelerator omnem substantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus: orbis terrarum pugnet contra eum, & cuncta elementa sint ei contraria & omnium sanctorum quiescentium merita illum confundant, & in hac vita super eum apertam vindictam ostendant.* Similia quoad rem ex eodem psalmo desumpta habet illa formula execratoria, qua Imperator Leo & Alexius in constit. quæ novel. Leonis a Gothofredo subjuncta, detonant in violatorem justitiæ. *Inveniat, inquit, iste Deum & caelestes omnes ac incorporeas potestates sibi nunquam non adversantes. Immature ex hac vita excidat potius quam excedat. Incommodis insuper afficiatur perpetuis, ipsius adium fundamenta ignis tandem devoret, & posteritas eo vedigatur inopia, ut panem estiatim quaritet. Atque hac jure sane optimo propterea quod leges, quas liberrimas esse oportuit, servas quodammodo ac captivas effecit fœtorum pravorumque judiciorum.* Præterea in donationibus ecclesiasticis plane solenne fuit, tales execrationes & maledictiones ex hoc aliisque psalmis, licet non semper iisdem verbis, in illos pro-

projicere, qui aufuri essent legata illa quovis modo violare. Vnam ex illis formulam producam, in quibus execrationes plurimæ habentur, quarum aliquas ex nostro quoq; psalmo desumptas esse, nemo non observabit. Est illa Adelheidis Comitissæ de Clettenberg fundatricis cænobii Walckenredensis, & ita se habet: (a) Si quis hominum, quod absit, cujuscunque ille existat dignitatis vel honoris, vel humilitatis, testamentum hoc malo ingenio infirmare & infringere præsumserit, illud quod Deo ac Domino nostro Jesu Christo, omnibusque sanctis ejus de substantia nostra devote offerendo confluximus, destruere voluerit, illius nomen citius deleatur de libro vitæ, & omnibus subiaceat maledictionibus, quibus Deus Regem Pharaon afflixit. Maledictus sit in tabernaculo suo, ut nunquam habitet cum justo. Ejiciat istum Deus de possessione sua, & tradatur ea inimicis suis, sit portio ejus cum traditore Iuda, & mansio cum Dathan & Abiran. Fiant agri ut Sodom, & ignis cum sulphure dejiciat domum ejus, sicut Gomorrhæ. Maledictum sit super ipsum cælum & terra, quam calcat, sit ferrea, & sterilis, & agri zizanii abundant. Fulgura Domine coruscationem, & dissipatiohem, emitte sagittas & transfige inimicum. Pluat super raptorem laqueos Dominus, ignis & sulphur perdat eum; Nuditas cum frigore ipsum affligant. Ardor & æstus cum egestate perfodiant animam ejus. Aer super ipsum emittat legiones demonum, & pereat tandem ab Angelo percutiente. Maledictus igitur in terra socium habeat Cain. Deficiat ipsum pabulum, quod bovi præstet, & abscindatur de ovili suo pecus. Maledictus sit in corpore suo a planta pedis usque ad verticem, absit ab eo sanitas. Heliodori plagas & verbera

B 3

(a) Dedit illum nobis plur. Rever. Dn. Leuckfeld, in antiquitatibus Walkenredensibus pag. 33. seqq.

„perpetiatur , & Antiochi tormentis ac vermibus scatu-
 „riens cum fœtore imprutescat, ac nisi resipiscat, mi-
 „serrime conteratur. Ejiciat viscera ut Judas & Hero-
 „des , & descendat in infernum ut Pilatus. Sit cadaver
 „ejus abjectum in escam volatilibus terræ , & pabulum
 „bestiarum , & non sit , qui abigat. Filii & filia ejus
 „ejiciantur de habitaculis suis, & stirps sua perpetuo ma-
 „neat captiva , & sicut Sodoma & Gomorrha in præ-
 „senti sæculo percussa est , similiter percutiatur habitatio
 „ejus. Auferat Deus memoriam ejus de terra vivent-
 „tium , ne videat filios filiarum , & filii ejus in miseria
 „pereant , nec sit , qui pupillis eorum misereatur. Or-
 „phani ac vidua in domo ejus frequenter sint , nutantes
 „transferantur & mendicent. Fiat mensa ejus coram
 „eo in laqueum , universum stratum ejus vertatur in
 „infirmiorem. Maledicta opera ejus. Maledictus in-
 „grediens & egrediens , maledictus apud vicinos suos,
 „sit ipsis fabula ac risus , nec memoretur nomen ejus ultra.
 „Maledicta sit mors ejus ut canis , & pereat , qui sepelit
 „corpus ejus. Maledicta terra , qui os aperit , & ejus
 „cadaver recipit. Maneat cum Diabolo & Angelis ejus
 „& si non pœnituerit , transeat in ignem æternum. Amen.

§. IX. Sed alia sunt , quæ a prioribus longissime
 recedunt , nec eundem finem eandemque intentionem
 habent. Primo enim ad furem inveniendum fuisse hunc
 psalmum adhibitum nos docet Delrio , (a) dum eundem
 quidam legerunt juxta certam versiculorum distributio-
 nem , aliter quam extat. Ipsam vero distributionem
 non indicavit , ex ratione , quam dedit sub initium sectio-
 nis nona : *formulas* , inquit , *non prætermittam plane , ut de*
his possint lectores , quando de facto inciderint , judicare ; nec ad-
scribam integras , ne curiosi & impii queant abuti : sed adscribam
capitulum initium & finem omittis mediis & circumstantiis , quas
aucto-

(a) Disquisit. magic. 1. 2. lib. 3. part. 2. quest. 4. sect. 9. p. m. 264.

auctores earum requirunt. Fortassis etiam idem applicatur ad excutiendum furis oculum, cujus facti modum Delrio iterum ex parte suppeditat, ita scribens: (a) *Leguntur septem psalmi cum litanis: hinc sequitur oratio terribilis ad Deum patrem &c. hinc exorcismus in furem: denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus, tum clavus aeneus certorum laterum, oculo infigitur malleo cypressino, & dicitur certus ex psalmis versiculis: sic furi oculum putant excuti.* Sine dubio exorcismus iste in furem quaedam ex psalmo nostro continet, si non ipse quoque versiculus ultimo loco proferendus, ex eo desumptus fuerit.

§. X. Porro jam olim ad proximi, sed pro hoste habiti, perditionem, mortisque illius accelerationem certo tempore sustinendam, psalmus ille fuit adhibitus & ab hominibus pravis eum in finem applicatus. Quid obtinuerit tum ante tum circa reformationis tempora, docemur ex variis monumentis. Si enim & epistolas obsecrorum virorum (b) in subsidium vocare nobis licebit, & illæ nonnulla indicabunt. Nimirum, cum Papa Leo X. patrum tempore Reuchlino contra monachos Colonienses patrocina-retur, unus illorum dixisse fertur: *Ego non spero, quod Papa erit tam stultus, quod faciet; si faciet, volumus per univ-ersum ordinem nostrum contra ipsum legere istum psalmum; Deus laudem &c.* ita enim in versione latina Psalmus hic incipit: *Deus laudem meam ne tacueris.* Calvinus hunc morem Franciscanis tanquam peculiarem tribuit, quando scribit: (c) *Res minime occulta est, si quis hostem capitalem habeat, quem velit perditum, conducere ex monachis aliquem, qui quotidie hunc psalmum recitet.* Imo scio in Regno Gallia primariam quandam faeminam conductitios ex Franciscanis habuisse, qui unigenito filio hac forma imprecarentur. Ad eundem respexit B. Lutherus loco citato; *Dieser Psalm stuchet,*

(a) loco citato pag. 263, (b) Volum. 2. pag. 135. (c) Comm. in Psalm. CIX.

fluchet, und verkündiget so viel Übels den Feinden Christi, daß ertzliche diesen Psalm haben ins Gerüchte gebracht, daß die Mönche und Nonnen ihn sollen beten wider ihre Feinde; und wo er wider jemand gebetet würde, so müsse derselbe sterben. Das sind aber Lügntheidungen und Märlein. Forſan hic psalmus ad execrationes adhibitus, habuit ritus, quorum mentionem facit Faber, (referente Lorino (a) eosque pro superstitionis astumante) extinctionem luminum, aversionem vultus ab altariibus, & volutationem in pulvere. Cum vero B. Lutherus ipse hæc talia habeat pro mendaciis & fabulis, & alia certiora nos destituant, toto ordini Franciscanorum tribuere nolumus, quod forte ab uno alteroque observatum fuit.

§. XI. Nostris proh dolor! temporibus, quibus evangelii lux clarissima oculos omnium perstringit, maxime dolendum est, inveniri homines talibus superstitionibus tam impense deditos. Alii vero pluribus, alii paucioribus in psalmi hujus abusu se adstringunt observationibus. Quidam putant, psalmum hunc orandum esse mane & vespere per integrum annum & novem dies absque ulla interruptione: quia psalmus in ordine est centesimus nonus, in quo per *centum* unus denotetur annus & per *novem* totidem dies. Si vero vel semel intermittatur ista imprecatio, non in caput adversarii, sed orantis retrogredi astumatur. Omnem porro lectionem absolvi debere volunt, incio adversario, contra quem oratio dirigitur, neque eum in via salutandum, vel ab ipso salutem accipiendam; & quæ sunt alia hujus generis absurda & gentilium superstitione plena. Alii neglectis tot ambagibus per annum duntaxat integrum absque ullo intervallo, nisi sibi ipsis nocere velint, orationem esse continuandam contendunt. Recens hujus rei exemplum non ita pridem in vicinia habuimus,

prout

(a) in Psalm. CVIII, pag. 233.

prout ex actis judicialibus & testis alicujus depositione,
 quam integram dabimus, constare potest. Prævia ser.
 admonitione de veritate dicenda interrogabatur quædam
 fœmina inter alia: *Ob sie auch etwas böses und ärgerliches
 von der N. N. wüßte?* illa respondet; *die NN. hätte Zeugin
 ofte für eine blinde Tache gescholten, und ihr in die Augenge-
 spien. Sie hätte ihr auch angeschümmet, sie solte den hiesigen N. N.
 todt beten.* Nos: *auf was Weise Zeugin das todt beten machen
 sollen?* Illa; *sie solte einen Psalm aus dem Psalter Buch beten.*
 Nos; *Was den für einen Psalm?* Illa; *den hundert und
 neunten Psalm.* Nos; *Ob N. N. ihr nicht gesaget, wie sie solchen
 Psalm, und wie ofte sie ihn beten solte?* Illa; *sie solte ihn alle
 Tage durchs ganze Jahr hindurch beten, und wenn sie solchen
 Psalm einmahl vorbey schlüge, so bete sie solcher auf ihren eigenen
 Hals.* Nos; *Ob Deponentin der N. N. Rath gefolget?* Illa;
*Nein, sie hätte es nicht thun wollen, sondern gesaget: Frau Ge-
 watterin, das kan ich nicht thun, wie solte ich eine solche Sünde
 aufmich nehmen, einen todt zu beten.* Addebat; *die N. N.
 hätte zur Deponentin gesaget: warum sie nicht beten wolte? Gott
 würde ihr Gebet gewiß erhören. Hätte doch Gott ihr N. N. Ge-
 bet erhöret, da sie wider N. N. gebetet, indem auf ihr Gebet das
 erste Jahr ihm ein Finger abgenommen, und das andere Jahr es
 gar über seinen dicken Hals kommen.* Non vero a mulierculis
 tantum aliisque de plebe hominibus hæc talia peragun-
 tur, sed quod dolendum, ab illis etiam, qui præ aliis
 nosse & poterant & debebant, quid distent æra lupinis,
 eruditis scilicet, ipsisque ecclesiæ ministris similia fuisse
 facta, accepimus. B. Backius noluit reticere exemplum
 alicujus theologi Magdeburgensis. D. C. G. a Sp. P. U.
 qui cum paulo ante urbis panoletrian nescio quid litigii
 superciliosi cum senatu foveret, eo vesaniæ devenit.
 ut singulis suis concionibus præmitteret hunc psalmum
 CIX. sicut etiam cum eodem dictas conciones semper
 finiit; & cum moneretur, ne id faceret, comminatus est,

supra

C

est,

est, se non modo lecturum psalmum, sed paraphrasin
 etiam additurum, si irritaretur. Nescio, qua intem-
 perie quibusve furiis homo iste nimis elatus & conten-
 tiosus exagitabatur, & parum certe abfuit, quin dira
 ipsum vorassent tandem, & ad locum suum cum eo,
 de quo hic psalmus proprie agit, ablegassent. Imo hoc
 ipso anno audivimus concionatorem quendam in cathe-
 dra ecclesiastica publice in ipsa concione contra adver-
 sarios suos hunc psalmum prælegisse, & prælectis aliquot
 versiculis, aliquoties ingeminasse: *has preces contra vos
 Juda fratres sororesque fundo, quæ vos in ultimo vestra vita
 articulo prement.* Dn. autor disputationis, sub præ-
 sidio summe venerabilis Dn. D. Fechtii habitæ de precibus
 contra alios institutis §. 6. provocat ad publica scripta, in
 quibus in vicinia de hoc psalmo disputatum fuerit. Quæ-
 sivimus quidem ea, sed omni diligentia adhibita invenire
 illa non potuimus, quæ tamen sine dubio quædam scopo
 nostro inservientia nobis suppeditare potuissent.

§. XII. Sed de his satis, quæ inter christianos
 fieri quidem solent, minime autem debebant. De
 superstitione hac pessima Dominus Præses meus fuit
 sollicitus, an & ea obtineret apud Judæos vel simile
 quid? Consuluit is propterea nuper virum summum
 venerabilem Dominum Hermannum ab Hardt, præpo-
 situm Marienbergensem & linguarum orientalium in
 hac academia professorem celeberrimum, an Judæi in
 libris præsertim arcanioribus quædam ad scopum nostrum
 facientia haberent? Pro eo, quo maxime reverendum
 Dominum præsidem meum complecti solet favore, non
 duntaxat eidem statim indicavit, extare libellum olim
 rarissimum שמע תהלי, superstitionibus vero ple-
 nissimum, in quo omnes psalmi certis casibus sint appli-
 cati, sed & proximo die scripta peculiari epistola ab usum
 hujus psalmi apud Judæos vigentem erudite illustravit,
 atque

atque typis postea excudi curavit. Bona viri venerandi atque æternum colendi venia eandem huic dissertationi inferemus, prout illa de verbo ad verbum sonat.

V. S. V.

A Judæis nacti Christiani virulentam *superstitionem*, de qua *quæris*, Psalmum centesimum novum inter varias irreligiosas ceremonias in hostium suorum perniciem detorquendi. Ut millena sunt in plebe nostrate nefanda, non solum ex avita gentilitate reliqua, sed & à palante populo Judaico temere quondam admiffa.

Inter Judæos, si quis ab altero torquetur, סנאך מעיק לך = נא novam accipere iubetur ollam, cui indat sinapi, affusâ aquâ fontanâ: סכ חר דלא: Post hæc Psalmus ille tribus diebus super plenam hanc ollam submurmurandus: Quò factò, אמר עלויה יומין תלחא ante fores adversarii effundenda. ושפור קרם תרעין Symbolico divino nomine אל El ex Psalmo inter ordinarias precum harundem formulas ingeminato: Faxis, o El, nomen divinum, tremendum, ex Psalmo hoc hauustum, perdas hostem.

Hæc Judæorum est tragœdia. Symbolicæ verò, ut sunt res Judæorum pleræque, ex veteri Orientis genio, omnes illæ sunt ferales *machina*.

Sinapi, symbolum terroris, tremoris & cruciatus, quem hosti à Deo incuti & infligi optant: sicut

ficut finapi suâ acrimoniâ mordet & lacrymas ciet: Argutâ infimul allusione vocum cognatarum, חרלה *chardela*, finapi, & חררה *charada*, terror. Acerrimum & lacrymabile symbolum finapi, terribile augurium.

Cui simile alterum in *olla nova* imprecationis signum. Rabbinorum קדרה *Kidra*, χύτρα, olla, græcam quidem agnoscit originem, ad verbum tamen קדר *Kadar*, quod *atrorem* notat, luctus, doloris & miserix tessera, pronâ inclinât allusione. Conspiratque similiter cum חררה *charada*, terrore: ut *terror ater* est.

Utrumque symbolum, ut in omnes diras, Psalmo comprehensas, ita præcipue in versum respicit 8. omnium nervum: קללה *Klala*, *maledictio*, *hostem instar toge cingat & undique tegat*.

Aqua fontana, quæ scaturiat & ebulliat, est tessera dirarum, quæ alterum penetrent & corripiant, haud aliter ac hausta aqua totum penetrat corpus. Omne ex eodem versu 18. petito: תבא בַּקְרוֹ כַּמֵּי מַלְדִּיטוֹ *Maledicto instar aque in ipsum influat*.

Ante fores adversarii dirum illud, & execrabile medicamen effundendum. Pro indice talionis: Sicut alter ex ore suo effuderit convitia & contumelias, ita & ori illius, tanquam corporis ostio, aquam illam maledictam, talionis jure à Deo esse infundendam, quam resorbeat ipse cum tota domo. Pro augurio versus secundi: כִּי פִי רָשָׁע וְפִי מְרֹדֵד כִּי פִי רָשָׁע וְפִי מְרֹדֵד *Os maledicum, & os fraudulentum contra me*

§. XIII. Ceterum post mortem B. Praefidis mei vidi etiam aliquando Hannoveræ in Bibliotheca reverendissimi quondam abbatis Luccensis B. Dn. Gerhardi Molani manuscriptum quoddam germanicum in folio, cujus titulus: *Translatio eines geschriebenen Hebreischen alten Büchleins in teutscher Sprache aus der Kayserlichen Maj. Bibliothec:* in quo inter alia mysteria kabbalistica, & superstitiosa veterum Rabbiorum inventa etiam copiosam latis hujus nefandi ritus hostem suum devovendi descriptionem deprehendi, quæ quia egregie illustrat, quæ hactenus de hoc argumento in medium prolata sunt, digna quoque est, quæ tota, uti mihi communicata, hic apponatur. Est vero lequens:

Ein sehr hohes mysterium wieder seinen Feind und Bösewicht, von welchem du etwa verfolget wirst, denselben zu verfluchen und zu vertilgen, welches Werck, so viel Rabi Menachem de Ricanatti davon geschrieben hat, so ist dieses ein gewisses und bewertibes Stück, hierinnen nun diese Ordnung gehalten werden soll.

Nach gehaltenen ordentlichen Ceremonien, mit Baden, Fasten, und Beten, so solt du diese gantze Ordnung 40. Tage nach einander stets brauchen, und dieses ist die Ordnung:

Kauffe 40. wachserne Kertzen, und wenn du solche kaufest, so sage bey dir selbst, diese Kertzen kauffe ich in dessen N. N. Namen, und benenne nun die Person, die du vermeineest.

*Hernach, wenn du zu Hause komst, so solt du diese Kertzen allesamt anzünden, behalte sie in deinen Händen und sprich erstlich diesen hie verzeichneten Psalm gantz und gar, habe sondere achtung
auf*

auf die rechte Pronunciation dieses gantzen Psalms, und mercke das, ob du wohl deinen Feind im sagen des Psalms nicht benennest, so solt du doch durchaus deine intention und gantze Meinung in Aussprechung dieses Psalms auf ihn haben.

Elohe, mein Ruhm schweige nicht &c. und wird der gantze Psalm, wie er in der Bibel stehet, hergebeten.

Hernach sprich weiter.

Mit Erlaubniß des allerhöchsten gantz besessenen Gerichts, und mit Erlaubniß des untersten, auch wohl besessenen Gerichts, mit Erlaubniß der allerhöchsten und vollkömlichen Versammlung, und mit Erlaubniß der gantzen niedrigsten Versammlung. Ich N. N. der ich mich beschwert, betrübt, und in tausend Ängsten befinde, aus Ursache, daß N. N. wieder GOTT und wieder sein Gewissen, mich sehr beleidiget, gepeiniget, gekräncket, und auch insonderheit diese Sachen N. N. mir gethan, und Schaden zugesüget hat. Derohalben mit bester Krafft, und Macht, so immer möglich ist, ich N. N. verfluche, verbanne, excommunicire und maledie diesen Bösewicht N. N. welcher sterben und nicht leben muß, und sonderlich diß Jahr soll er nicht leben. Seine Tage sollen verkürzet werden, und seine Jahre soll Jahveva mit seiner stärckesten Macht ausrotten, aus dem Munde Jehauha soll er verflucht werden, und E-
heye spricht, sterben soll er, sterben, und nicht leben,
und

und Jehaveha soll den schölmischen Böfewicht dermassen mit der Pestilentia schlagen und treffen, damit er sterben soll und muß, der allerstärckste El soll ihn von oben herrunter mit der Pestilentia schlagen und treffen. (a) Sein Blut dessen Mannes N. N. soll ausgerottet werden von mitten seines Volcks, und er soll sterben an einem bösen Todt, und soll an ihm bestätigt seyn dieser Vers: (b) Vnd die Männer, welche dem Land ein Geschrey machten, daß es böse wäre, die starben an der Pestilentia vor dem Angesichte des Herrn Adonay, vor dem Herrn Adonay Jehaviha. Vnd die Hand GOTTes dringet starck in ihnen, sie zu vertilgen, und gar auszuroten, von mitten des gantzen Erd-Kraises. Für dem Angesicht Elohe Zevaod Adonay soll er N. N. verflucht seyn, sein Gedächtniß soll in Bann und Verfluchung seyn, und dem Herrn Adonay Elohe Israel, der da sitzt in Kerubim, soll er abermahlen verflucht und excommuniciret seyn; Er N. N. soll auch verflucht seyn aus dem Munde eines jeden Engels, und von einem jeden der Seraphim, welche ihm auch alle seine Glieder von einander zertheilen sollen, und der Herr Adonay Jehaveha schick in ihm einen unbarmhertzigen und crudelischen Engel, welcher sein Leib und alle seine 248. Glieder zerreißen soll, und der soll ihn in böse Kranckheiten fällen, und ihn auch mit einen unnatürlichen Todt tödten, da-
von

(a) Lev. Cap. 17. v. 4. (b) Deuteromom, Cap. 2. v. 4. 16.

von dieser Bösewicht N. N. sterben soll und muß, und sein Name und Gedächtniß soll auch an allen Orten ausgerottet, und vergessen werden immer und ewiglich, und von Ewigkeit bis in Ewigkeit soll seiner in keinen Guten nicht gedacht vverden, Amen, Amen, Amen, Sela, Sela, Sela. Vnd so er N N. auch im Zeichen des Widders geboren ist, so sollen auf ihn die hierin gemeldete Verfluchungen und Malediungen alle vvaabr vverden, und auf seinen Kopf ihm treffen. Vnd da sein Zeichen Stier ist, soll er sich in diesen Verfluchungen herum vvaltzen, und schreyen als ein brüllender Ochs. Da sein Zeichen Zvilling wäre, so soll das brennende himmlische Feuer auf ihn herunter fallen, und diese Verfluchungen sollen in Ewigkeit an ihm haften. Wenn sein Zeichen Krebs ist, so soll der Satan auf seiner rechten Seiten stehen. Da sein Zeichen der Löwe ist, so soll er abfahren, und den jungen Löwen, und Leoparden ihr Brod vverden. Ist denn auch sein Zeichen Jungfrau, so soll auf ihn fallen die erschreckliche gelinge verfluchte Pestilentia. Da sein Zeichen ist die Waage, so soll er dermassen tractiret vverden, daß vver solches höret, mit Verwunderung seine beyde Obren zubalten soll. Vnd da sein Zeichen ist Scorpion, so soll sein verrückter Corper gar in Abgrund eines truckenen Orts, und in eine Schinder und Hundsgruben geworfen vverden, seine Seele soll gleichvwohl zu andern abgestorbenen hinfahren.

D

Da

Da sein Zeichen Schütz wäre, sollen seine Tage mit Spott und Schanden vollendet werden. Ist denn sein Zeichen Steinbock, soll sein Leben von andern lebendigen abgesondert, und ewiglich verlohren werden. Da sein Zeichen Wassermann wäre, so schreye ich doch zu Adoney auf ihn mit meiner stärckesten Stimme um billige Rache, um Vertilgung des gottlosen Besevichts verfluchten Leibes. Ist denn auch leztlich sein Zeichen Fisch, so soll er N. N. in der Morder Hand gegeben und gevorrffen werden, und vvollest in ihm bestätigen Adonay Jehaveha das, was aus deinen Befehlig, ja aus deinen eigenen Mund in deiner Heil. Schrift geschrieben worden, und zu befinden ist: (a) Da wird Adonay denn nicht gnädig seyn, sondern dann wird sein Zorn und Eifer rauchen über solchen Mann, und werden sich auf ihn legen alle Flüche, die in diesem Buche geschrieben seyn, und der Herr wird seinen Namen (N. N.) austilgen unter dem Himmel, und wird ihn absondern zum Unglück aus allen Stämmen Israel, laut aller Flüche des Bundes, die in dem Buche dieses Geseizes geschrieben seyn. Amen, Sela.

Wenn du nun dieses alles gesprochen hast, so wvende die brennende Kertzen um, daß sie sich abloschen, wirf sie auf die Erden und sprich: In massen ich dieses Licht ablösche, also wvolle sich des N. N. sein Licht erlöschen. Amen, Amen, Amen. Sela, Sela, Sela. Sol-

(a) Deutr. XXIX, 19. 20.

Solches solt du nun die obgemeldte 40. Tage nach einander continuiren, so vvirst du die Macht des allmächtigen GOTTES, deine Rächung bald in Werck führen und sehen.

§. XIV. His jam enarratis, despiciendum porro erit, quid de istis psalmi usibus & abusibus sentiendum sit. Commodius autem id fieri non posse putamus, quam si de imprecationibus in genere quadam præmiserimus, ut postea eo certius de particularibus judicare queamus. Imprecationes, quæ alias execrationes & maledictiones dicuntur, sunt preces vel vota, quibus quis alteri, quem pro hoste suo habet, omnis generis Dei pœnas tum temporales tum æternas imprecatur. Istarum aliæ sunt temerariæ, aliæ deliberatæ; & hæc vel sub ratione mali fiunt, vel sub ratione boni, quando nempe consilia hominis mali infringi, vel ipsummet aut gravi calamitate premi aut funditus perdi desideramus. Personæ imprecantes esse possunt, tum privatæ, tum aliis præfectæ, parentes, præceptores, pastores, magistratus &c. Objecta contra quæ imprecationes formantur, sunt vel creaturæ irrationales, sive animatæ, sive inanimatæ, vel rationales. In rationalibus separatim considerare possumus causam, quam agunt, & separatim personas: & hæc iterum sunt, vel privati, vel publici hostes, iique vel curabiles, vel incurabiles. Forma illarum consistit in advocacy nominis ac judicii divini, sive explicita sive implicita, quando Dei nomine non expresso, judicium tamen Dei postulatur, atque licetorem suum diabolum, per tonitrua, per creaturas, alias vindictæ divinæ famulas ejusmodi hominem perdere velit.

§. XV. De singulis imprecationum speciebus theologorum dabimus judicia. *Temerariæ* illæ & vulgares maledictiones sunt professiones odii aut malevolentia, indicia per-

turbationis in corde regnantis, & in proximum contumeliose atque adeo non possunt a culpa excusari. *Deliberatae* imprecationes mali, sub ratione mali, contra homines non possunt non esse malae: (1) quia proveniunt ab odio, quod est malum oppositum charitati: (2) quia non magis licet optare, quam facere malum, qua malum (3) quia benedictae nostrae vocationi adversantur. Imprecatio mali, sub ratione boni, est ex se licita. Sic ratione gloriae Dei, boni publici, aut etiam privati, quod est majoris momenti, licet minus, malum huic aut illi optare. Hoc tamen sic debet intelligi: (1) ut conditio aliqua subsit, si nempe bonum illud per hoc malum & non nisi per hoc sit consecuturum: (2) ut voluntatem nostram subjiciamus voluntati Dei. Si ergo preces ad consilia hominis mali confringenda diriguntur, nihil illis mali subest, cum fructus talium precum non tantum in precantem, sed etiam in eum redundat, contra cujus consilia & molitiones oratio dirigitur. Sic rogant apostoli Deum, ut studia & conatus Herodis, Pilati, Pharisaorum prohibeat, Actor. IV. verum orationis hujus scopus non erat hostium exitium, sed salus. Sic hodiernum solemne est omnibus Dei filiis, quotidianis patrem caelestem precibus obtestari, ut cruentis ecclesiae hostium consiliis remoram injiciat. Porro si hostibus temporalem afflictionem optamus hoc sine, ut sensu irae Dei expergefati, serio respiciant, exemplo Davidis precantis, Ps. LXXXIII, 17. *imple facies eorum ignominia & nomen tuum inquirent*: licita nonnunquam est hujusmodi imprecatio; tum, quod saepe numero fit, ut mali aliquibus flagellis & poenis correpti respiciant: tum quod nobis ipsis imprecari possumus, & quidem iuste, ut Deus nos affligat potius, & divexet quam in peccatum ruere sinat, aut his saltem mediis in peccata jam prolapsos ad se revocet. Sed in hujusmodi orationibus integer charitatis affectus dominetur oportet; qui

qui odio quidem vitiorum, amore vero hominis ejusque saluus, proximo incommoda & adversa carnis imprecatur. At, quoniam ita non multi occæcati sunt, ut flagellis iræ Dei non meliores, sed peiores reddantur, erit piæ mentis considerate hic agere, & non simpliciter calamitatem aliquam malis imprecari; sed ea conditione, si afflictio malis salutaris, aut Deo gloriosa futura est; qui secus facit, peccat in illud apostoli Jacobi V, 9. *ne ingemiscite* &c. Dein etiam dantur orationes contra hostes, quos funditus perditos desideramus. Hujusmodi precatorem Israëlitis aliquando mandatam legimus, Jud. V, 23. & in specie sacerdos, in lege execrationis super mulierem de adulterio suspectam, jubetur recitare. Sic etiam alia imprecationum exempla extant in scriptura sacra in impios & Dei ignaros, Ps. XXXI, 18. LXXIX, 6. Jerem. X, 25. hostes ecclesiæ, Christi & populi ejus, Psal. LXIX, 28. seq. hypocritas, Psal. V, 11. seq. persecutores, Psal. XXXV, 26. proditores in nostro Psalmo & LV, 16. adulatores, Psal. XII, 4. calumniatores, ibid. Sic mala imprecatus est Noah Chamo, Genes. IX, 25. Moses Chore, Dathan & Abiram, Num. XVI, 15. Samson Philistæis, Jud. XVI, 28. Josua hierichuntinis instauratoribus, Jos. VI, 26. David Joabo, 2 Sam. III, 29. & aliis suis hostibus. Elisæus pueris, 2 Reg. II, 24. Esaias idololatricis Judæis, Esa. II, 9. Jeremias hostibus, Jerem. XVIII, 19. 21. Petrus Simoni Mago, Actor. VIII, 20. Angelus Babyloani, Apocal. XVIII, 6. Christus Judæi Synagogæ judaicæ in hoc psalmo CIX. Quo refertur etiam Væ illud Christi in Judam, Matth. XXVI, 24. divites Luc. VI, 24. cives Chorazin & Bethsaidæ, Luc. X, 13. Pharisæos, Matth. XXIII. De his vero ita judicandum est, quod orantes illi non tam sui, quam gloriæ divinæ rationem habuerint, atque sic non privata commoti injuria talia egerint. Præterea non erant ἐπιχαιρέτικοι

nec pœnam de hostibus suis expetebant, ut suo indulgerent odio, sed quia illam justitiæ divinæ deberi intelligebant. Porro non alicujus præposteri zeli fervore abrepti, sed prudentia prophetici spiritus acti, non quosvis, sed eos execrabantur, quos sciebant esse incurabiles. Tandem etiam assumari debent preces tanquam vaticinia & prophetica denuntiationes pœnarum futurarum in omnes Dei hostes non respiscentes.

§. XVI. Sed an non tales imprecationes legi charitatis repugnant? cum & Deus a nobis sit diligendus & proximus noster: proximus autem noster non tantum est amicus, sed quoque inimicus. Vbi sciendum, ordinarie nulli hominum ex odio & privata vindicta esse impre-
candum, sed potius pro omnibus orandum. Constat id potest (1) ex mandato de orando pro omnibus (2), ex præcepto hostium amore, (3) ex ipsa charitatis natura & indole, (4) ex ipsis charitatis officiis in scriptura delineatis, (5) ex prohibito christianorum adversus semet invicem gemitu, (6) ex professione universæ ecclesiæ nostræ, in minore Lutheri catechesi, litania & hymnis ecclesiasticis, (7) ex generalissima omnium morum christianorum regula a Christo commendata: *quæcumque voveritis, ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis*: (8) ex suffragio doctorum celeberrimorum ecclesiæ cum veteris tum recentioris. Deducta sunt hæc argumenta latius a Domino Autore supra laudatæ dissertationis sub præsidio Domini D. Fechtii habitæ. Et ita quidem ordinarie se res habere debet: si vero res eo deveniat, ut uterque, Deus & proximus, simul diligi non possit, & alterutrius amor necessario abjiciendus sit; tum vero nihil loci relictum est amori proximi, cum dilectione Dei pugnantis. Est enim Deus secundum legem, ante & super omnia diligendus, proximus autem usque ad Deum. Itaque qui
proxi-

proximum supra Deum diligit, utramque legis tabulam violat: qui Deum supra proximum, neutrum.

§. XVII. An vero & nobis easdem imprecationes imitari liceat? dum porro quaritur, distinguendum esse putamus, ut supra monuimus, inter causam & personam, quæ causam tuetur atque defendit. Causa mala, quam malus aliquis defendit, damnanda est a nobis, semperque contra eam & quidem licite orare possumus. Pari tamen ratione, personam ejus condemnare & contra eam precari non licebit. Ratione personarum hostes nostri alii sunt privati, alii publici. Privati, qui quorundam tantum hominum particularium hostes sunt, iisque in hac vel illa causa adversantur, nullam interim inimicitiam cum Deo aut ejus veritate gerentes. Contra hos vero aliter orare non licet, si in nos injuriosi sunt, quam sicut dictum est, nimirum contra causam malam. Publici hostes sunt, qui non nostri tantum hostes existunt, verum Dei, veritatis, religionis, regnique Christi. Inter hos publicos hostes alii sunt *curabiles*, qui ex ignorantia vel alia quadam imbecillitate humana offendunt, sic, ut spes aliqua conversionis & respicientiæ supersit. Adversus horum personas minime est orandum, sed tantum adversum eorum pessimas causas & actiones: imo pro personis & conversione eorum instantissime orandum exemplis Christi & Stephani. Alii vero illorum hostium sunt *incurabiles*, qui obstinate & ex malitia peccant, ita quidem, ut nulla amplius emendationis & conversionis suæ spes superesse videatur. In hoc vero casu examine opus esse quidam volunt, an nos habeamus spiritum discretionis, qui hoc novisse & a se invicem probe discernere queamus, nec ne? item an tantum gloriam Dei respiciamus, an vero etiam privatis affectibus laboremus? item an singulari spiritus Dei impulsu agamur? Hoc autem examine habito, deprehendemus nos prophetis & apostolis minime pares

in nullo horum. Vnde patere putant, nos non temere sanctos Dei servos imitari, sed contra Dei, ecclesiae & nostros hostes hoc potissimum orare debere, ut Deus malitiam eorum cohibere, malas consultationes & stratagemata repellere, manifestare & in bonum ecclesiae suae convertere dignetur: reliquum in illis iudicium Deo committendum, memores illius Christi, Luc. IX, 54. seqq. Ab his abire non videntur, qui formulas precum, quibus exitium obstinatis Dei hostibus in genere imprecamur, vitio & temeritate omni carere asserunt. Dum enim affectum charitatis impendimus singulis, nihil obstat, quominus precemur in genere, ut Deus prosternat, consumat, dissipet & in nihilum redigat omnes suos hostes, ita quidem, ut maneat penes ipsum cognitio & vota nostra iudicium ejus non praeviant: neque de singulis etiam statuamus in hanc vel illam partem. Speciales vero imprecationes, quae hunc vel illum speciatim concernunt, probare nolunt, sed regulam communem a Christo nobis praescriptam observandam esse indicant: benedicamus maledicentibus & precemur pro iis, qui nobis infesti sunt. Sunt porro & alii theologorum, qui etiam contra personas quoque incurabilium hostium, a quibus tum malitia inseparabilis est, recte orari statuunt, si consilia illorum cum furore & manifesto veritatis & ecclesiae exitio expediantur; modo id non fiat ex vitioso affectu, sed pio zelo, & orantes relinquunt Deo executionem suae imprecationis, vel ad perditionem, vel ad conversionem impiorum; quod etiam ab ecclesiae praxi, quam in precibus & canticis observat, non alienum esse putant. Verum enim vero omnes in eo conveniunt, nihil in his talibus temere esse agendum, contra malitiam & consilia hostium praecipue orandum, contra personas autem Deo nihil praescribendum, sed Deo esse committendum, quocumque modo is velit contra hostes agere, sive perdendo, sive convertendo

tendo. Et hanc normam observare debent omnes, qui contra alios peccari volunt, sive privati illi fuerunt, sive alii praefecti, parentes, praecipitores, pastores, magistratus, &c.

¶ XVIII. Quia vero supra mentionem etiam fecimus imprecationum in creaturas irracionales, sive animatas, sive inanimatas, & nunc paucis dicendum erit, quid de istis sit statuendum. In eas admodum proclives esse homines, quotidiana testatur experientia. Sic mercator, cum rerum jacturam naufragus fecit, ventos execratur, & pelagus, & illis indignatur, optatque quicquid hostibus alii. Sane Xerxes non solum mari verba dixit contumeliosa & imprecatus est illi, ac ventis post tempestatem & naufragium, qualia mari ac ventis possunt esse contraria; sed praeter nimio furore atque dolore tales poenas exegit ab utrisque, quales nemo nisi ab amente expectari posset. Audi Herodotum lib. VII. cum audisset Xerxes (classem adorta tempestate fuisse disruptam) indigne ferens jussit tercenta Hellepontico verbera infligi & in ejus pelagus per compedum demitti: jam audivi mississe quoque cum his etiam, qui stigmata Hellepontico inurerent, certe mandavit, ut colophos Helleponto incurrerent, dicentes barbara verba ac vesana. Sic agricola dum fruges videt exustas ab uredine, & a noxio vento spem, quae se ostentabat, a segetum viriditate vanescere, mille in ventos jactat convitia, mille precatur infortunia. Plerumque etiam calamo irascimur in scribendo, eumque collidimus & frangimus; & aleatores tesserae & pictores penecillo &c. In sacris notabilia plane sunt exempla Jobi & Davidis. Hic cap. III, v. seq. prolixè natali suo maledicit. Excusare eum quidem vult Chrysostomus, sed a peccato penitus liberare nequit, quando scribit: (a) *Sicut si quis apostematis morbo circumventus ferro recidatur a medico, non habens, quomodo recidenti adverteretur, circumstantia tangit, atque astantes.*

E

(a) Homil. 4. de patientia Jobi.

moræ, illis quidem inferre nihil habens, ad medicum autem extendere manus non valens: Sic & Job blasphemia magnitudines timeus, facit inanimatis injuriam atque fiduciam passione adauget, non contra Deum audens, sed se demique accusans. Et mox. Maledicit non creaturam, sed sui ipsius diem; potestatem habeo diei meæ, non maledico creatori, mei ipsius diem maledico, q. d. maledico diem, non quatenus dies est Dei, sed quatenus meus est, hoc est, mihi tam misero, & meæ nativitati maledico. David vero imprecatur montibus: 2 Sam. I, 21. O montes Gilboæ, ne ros neve pluvia decidat super vos: Sed ab Abulensi & Sanctio excusatur, quod non voluerit montibus maledicere, sed ex dolore nimio aliis saltem indicare, quid & quantum in se patiatur. Hinc ille scribit Davidem hoc ex animo non precatum esse, sed ut eo dicendi modo, qui his, quos gravis excruciat dolor, familiaris est, ostenderet, quam ipse graviter in tanta Saulis ac illustrium virorum strage condoleret. Hic vero dicit, Davidem non esse frustratum suo desiderio, quia non sterilitatem optabat montibus, sed tantum cupiebat aliis esse notum, quid ipse ex communi Israëlitarum incommodo sentiret. In universum igitur de his similibusque imprecationibus sequens observari poterit iudicium. Si istæ habeant respectum ad Deum, & ejus providentiam, quæ circa illas creaturas versatur, sunt blasphemix; si ad hominem, qui est dominus earum, tum sunt injuria; si ad ipsas creaturas per se simpliciter consideratas, tum sunt indicia cordis & oris amarulentia pleni: si ad malum aliquod per illas existens, tum vel figuratæ locutiones debent esse, 2 Sam. I, 21. vel sunt impatientiæ motus improbandi, Job. III, 1.

§. XIX. Generalibus illis hoc modo deductis ad speciales questionis decisionem si descendimus, non unam imprecantium classem supra fuisse adductam deprehendimus, & hinc etiam non una eademque regula æstumandam. Quod enim testatorum horrendas sæpe execrationes, testamentis

mentis ad pias causas seu donationibus ecclesiasticis ad-
 etas & ex psalmo nostro desumptas attinet, illa excusari &
 pro licitis haberi possunt, quia factae sunt ratione gloriae
 Dei & boni publici, non ex cupiditate vindictae privatae,
 sed ex pio zelo pro bonis, quae non amplius testatoribus
 propria, verum Deo solemniter per schedulam in altare de-
 positam dicata erant. Praeterea imprecationes illae fuerunt di-
 rectae contra hostes Dei publicos eosque incurabiles, quod
 ex adjecta conditione, *si non paenituerit*, patere potest. Re-
 spiciebant quoque hostes istos in genere duntaxat, teste
 formula: *si quis hominum, quod absit &c. testamentum hoc malo
 ingenio infirmare & infringere praesumpserit, &c.* nulla facta par-
 ticulari adplicatione. Tandem cumulatione illa execratio-
 num voluntatem suam enixissimam testatores indicare vo-
 luerunt. Hinc etiam a theologis & moralistis ejusmodi
 execrationibus validitas inviolabilis asseritur, tum quod
 voluntatum illarum ultimarum violatio gravissimum ad-
 versus legem gratitudinis peccatum sit; tum, quod effe-
 ctus harum execrationum non sit spernendus, non qui-
 dem ideo, quia talis maledictio ab homine scripta est: ho-
 minum enim per se hac in parte nulla vis, sed quia Deus
 talem effectum transgressoribus adjudicat, sua severe saepe
 vindicans. Magni quoque nominis jureconsulti (a) ipsos
 quoque principes monuerunt, ne execrationes illas nihili
 haberent, cum praecipue plura eaque tragica exempla a
 quibusdam fuerint consignata, quae neglectam religionem
 se ipsam ultimam esse satis declarant. Hoffmannus in anti-
 quitatibus Walkenredensibus (b) sequentia habet: *Huius-
 modi imprecationes nunquam vel raro admodum viribus suis suis,
 se destitutas, vel tristitia illa ac vere flebilis exempla, quae patrum
 nostraeque memoria in monasterio acciderunt, satis superque possunt
 redde-*

E 2

(a) Vid. Excell. J. S. Stryckii dissert. de execrationibus testatorum
 Cap. 2. §. 42. seqq. (b) Manuscript. lib. 1. cap. 12. apud
 supra laudatum Da. Leuckfeld, loco citato pag. 31.

reddere testatum : quorum equidem indicem prolixum hic dare forsitan non adeo esset difficile, sed opera isti certis de causis in presenti parcentes.

§. XX. Similiter judicandum erit de maledictionibus, quas salutaribus constitutionibus adjectas interdum fuisse, supra quoque indicavimus. Additæ illæ sunt boni publici gratia, ut major reverentia actionumque obligatio in animis subditorum producat, non ex vindicta privata, sed ex zelo pro justitia. Non ad certam respiciunt personam, sed in genere omnes feriunt injustos judices, sub intellecta tamen conditione, nisi pœnitentiam egerint. Voluerunt denique legislatores illis imprecationibus enixissimam suam voluntatem, de observandis accurate illis constitutionibus, indicare. Audiamus Excell. Dn. D. J. S. Strykium: (a) quilibet certe hic facile conjicere potest, non rancorem aut vehementiam odii in certam personam, causam dedisse his execrationibus: quin potius imperatores optimos ab injusitia committenda, absterre voluisse iniquos judices. Quapropter harum maledictionum, uti omnium actionum bonitas ex fine & saluari scopo faciendis metienda est.

§. XXI. Verum enim vero longe alterius conditionis sunt imprecationes, per annuam psalmi nostri precationem, in hominis necem, minimum ex intentione precantium, directæ. Istæ enim multis modis peccant in ea, quæ generaliter circa imprecationes observanda esse indicavimus. *Primo*: Non fiunt contra hostes publicos Dei, veritatis, religionis, &c. sed contra privatos, qui in hac vel illa causa vel re vera, ex officio, interdum etiam ex malitia, adversantur vel saltem adversari videntur. Quo in casu non contra personas, sed contra mala ipsa est orandum. *Secundo*: Funduntur non ex pio zelo pro Deo, religione, salute publica, &c. sed ex mera privata vindicta cupiditate & perturbatis animi affectibus: hinc etiam imprecantes isti
postea

(a) loco citato, cap. 1. §. 46, seqq.

postea gaudent de malo, quod forte adversarium premit. In precibus vero ad Deum, nihil dandum est affectibus propriis. Quando in seditione intestina Hierosolyma inter Aristobulum & Hircanum, hi, qui Aristobulum in urbe obsidebant, urgerent extra Oniam, virum justum & Deo charum, qui precibus suis multum valebat, & aliquando in siccitate pluviam impetrarat, ut Aristobulum cum suis devoveret diris, postquam diu frustra recusasset, tandem in hunc modum precatus fuit, referente Josepho: (a) *Deus universi hujus mundi rex, quoniam & hi, qui mecum stant, tuus est populus, & qui oppugnantur tui sunt sacerdotes, precor, ut nec hos contra illos, neque illos contra hos orantes exaudias.* Ob quam quidem orationem ille a suis obrutus fuit lapidibus, pie nihilominus ac prudenter docuit in oratione ad Deum, non esse studendum partibus affectibusve. *Tertio:* Tales preces non tendunt ad consiliorum malorum interruptionem, & subversionem, neque ad emendationem adversarii per temporalem aliquam afflictionem, sed plane ad destructionem tum temporalem tum aeternam. Qui inter illos imprecantes clementiores esse voluerunt, ii certis signis hostes in tempore monuerunt, ceu ex alis percepimus, ut salutis suae rationem haberent, & se debite ad mortem prepararent. Quantum vero malum sit ista ratione contra alios orare, vel intentio prava indicare poterit. *Quarto:* Magnum flagitium est, id, quod soli Deo & servatori nostro Christo competit, nefario & idololatrico ausu ad privatam suam vindictam transferre. Christus hujus universi iudex, nullis corruptus affectibus, nullique obnoxius peccato, in nostro psalmo CIX. jure execratur eos, qui majestatem ipsius laeserunt. At homo tot peccatis obnoxius, nullamque judicandi alios facultatem a Deo habens, ipse iudicio, in quo consistere nequit, subjiciendus, absque infamiae nota sibi tale quid sumere nequit. *Quinto:* Gra-

E 3

viter

(a) *Antiquitatum Judaicarum, lib. 14, cap. 3, p. m. 470.*

viter porro peccant in Deum, cumque atroci contumelia afficiunt, multis modis, contemnentes illius expressum mandatum, spernentes illius exemplum, quod imitari dedignantur, *precamini pro iis, qui vobis infesti sunt, & persequuntur vos, ut sitis filii patris illius vestri, qui est in caelis, Matth. V, 44. seqq. partes Dei invadentes, Rom. XII, 19. illum non agnoscente pro justo iudice. Sexto: Quantum in se est, vult ejusmodi execrator Deum justissimum, juxta affectus suos humanos ac injustos judicare proximum. Ego rependam dicit Dominus. Septimo: Audacissimum plane factum est, quia id sibi sumit homo, in inimicum ad Dei imaginem formatum, quod ne angelus quidem in Satanam sibi sumere voluit. Michael Archangelus ille, cum adversus Diabolum altercans disceptaret de corpore Moysi, non ausus est illi impingere notam maledicti, sed dixit: increpet te Deus: Jud. vers. 9. Octavo: Isti imprecantes communem naturæ legem violant, quod nemo in propria causa iudex esse debent. Nono: Sibi ipsi tales plurimum nocent, dum obnoxii sunt pœnis divinis: se ipsos justo divino iudicio privant, privatum exercentes iudicium, atque iram & ultionem Dei in se provocant. Der Mensch macht Gott, so viel an ihm, zu einem executore und Scharfrichter, der nach seiner Gefallen falsche und unbillige Urtheil mit dem Nächstten procediren soll: scribit Danhauerus. (a) Malum, quod in sua capita resiliere credunt, si vel semel hunc psalmi precatio intermittatur, etiam absoluta ex ordine lectione sentient, nisi pœnitentes ad Deum redierint. Decimo res ipsa plena est superstitione, quando cogitamus preces debere restringi ad annum integrum sine ulla interruptione, salutationem nec accipiendam esse, nec reddendam, & quæ sunt alia hujus generis inania. Undecimo Præterea partim ex judæorum irreligiositate, partim ex gentiliū quorundam moribus pravis deducta*

est
(a) in lacte catechet. part. 1. cap. 33. pag. 479. conf. ejusd. coll. decal. pag. 429. & 433.

est pessima hac consuetudo. Prius colligi potest, ex epistola summe reverendi Domini ab Hardt ad venerabilem Dn. meum praesidem scripta suo loco dissertationi huic inserta: posterius indicant illorum incantationes aliaque praestigia adhibitis carminibus exercita, quas hac vice producere nobis integram non est. Taceo alias rationes, quae abusus huic, si temporis ratio permitteret opponi possent.

§. XXII. His omnibus tamen non obstantibus, imprecantes isti suis imprecationibus varios quarere solent colores, quorum aliquot in medium producemus. *Primo* putant, se non videre aliam viam elabendi, ex multis saepe injuriis, quibus a proximo premantur: cum saepe non sunt iudices idonei & aequi, coram quibus innocentia vindicari & palam fieri queat; imo vero iudices vel jam antea infensi, vel per falsas delationes inimici facti sint, ut ab illis tam facile sperari nequeat justitia exercitium. Verum enim vero in tali casu sciendum est, iudices saepe ex ingenio aliorum tales assumari, quales revera non sunt. Posito autem iudices officio suo minime satisfacere & ita peccare: non tamen sequitur: ergo & ego peccabo & privata vindicta mihi consulam. Neutrum enim & faciendum: nec illius peccatum, meas actiones pravas reddet bonas & justas. Caro quidem illud suadet, & mundi etiam iudicium consentit; sed longe aliud remedium praescribit nobis verbum Dei: nempe precibus confugiendum esse ad Deum, & ad illum tanquam summum & supremum iudicem provocandum, hisque armis pugnandum esse, si modo Dei auspiciis vincere cupimus. Deo in tali casu omnino nostra sunt committenda, & is erit certissimus innocentiae testis & omnium injurarum nobis illatarum vindex severissimus. Patet id exemplo Davidis, qui aliquoties quidem conatus est se aquo Saullem purgare, sed cum videret, se nihil proficere, iudicem Deum

Deum appellat, eique commendat causam suam liberationemque a manu Saulis 1 Sam. XXIV, 9. seqq. Patet idem exemplo Christi, 1 Pet. II, 22. & expressis Scripturæ testimoniis: *Ne dicas, rependam malum; expecta horam & servabit te* Prov. XX, 22. *ne dicite, quemadmodum fecit mihi ita faciam ei: reddam isti viro secundum opus ipsius.* ibid. XXIV, 29. Rom. XII, 19. & alibi.

§. XXIII. Secundo provocant ad exempla virorum etiam sanctorum, quorum imprecationes in sacra scriptura memorantur, nec non doctorum ecclesiasticorum, quorum preces contra alios historia ecclesiastica minime tacuit. Nolo prioris generis exempla, supra jam recensita, repetere, aut illis plura adjicere. Ex altera classe quædam proferam, quæ illis forte favere videntur. Alexander episcopus Constantinopolitanus, postquam audiverat, Arium in communionem ecclesiæ recipi debere, in ecclesiâ, quæ cognominatur Irene, se solum inclusit, & ingressus ad altare, sub sacra mensâ primum se humi prostravit, Deo cum lacrymis supplicans. Atque hoc multis diebus ac noctibus continuatis gessit. Porro petiit a Deo, & quod petierat, accepit. Petitio autem erat hujusmodi: (a) *ut si quidem recta esset Arii sententia, ipse diem disceptationi præstitutam nequaquam videret. Sin vera esset fides, quam ipse profiteretur, ut Arius impietatis pœnas lueret, quippe qui omnium malorum auctor esset. Athanasius paulo distinctius easdem preces consignavit. (b) Oravit, inquit, aderat autem cum eo Macarius socius orationis, qui ejus verba excepit. Postulabat autem alterutrum, si Arius inquit, crastino die in synaxin introduceretur, nunc dimittas quæso servum tuum Domine, & non pium una cum impio perdas. Sin autem ecclesiæ tuæ parces, scio autem, quod parces, respice in verba Eusebii, neque des in exitium & vituperium sortem tuam, & tolle Arium: ne eo recepto in eccle-*

(a) Socr. Histon. eccles. lib. 1. cap. 37. p. m. 73. (b) in epist. ad Scrapionem de morte Arii, p. m. 523.

ecclesiam, videatur si nulum eo & hæresis recipi, neve deinde impietas pro pietate habeatur. Sic etiam Didymus contra Julianum Imperatorem preces fudit, felici successu, referente Sozomeno: (a) Eodem die (quo Julianus fuit interfectus) Didymus ecclesiasticus philosophus Alexandriae degens, cum utpote imperatore adversus religionem peccante, gravissima dolor afficeretur, tum propter ipsum vario errore deceptum, tum ob contumeliam ecclesiarum jejuniis & orationibus vacabat. Cumq; te præ nimia sollicitudine, ne superveniente quidem nocte cibum sumisset, in cathedra sedens somno oppressus est. Ac velut in mensæ excessu positus, equos candidos per aërem discurrentes videre sibi visus est, virosque ipsis insidentes, ita clamantes audire: nuntiate Didymo, hodie Julianum hac ipsa hora peremptum esse: idque ille Athanasio episcopo significet, & surgens comedat. Ita etiam Lutherus belli rusticani autoribus minatur, se precaturum contra eos, teste Sleidano: (b) Ego precibus instabo, sicut dixi: quanquam sane malim ita vos comparetis, ut ne mihi sit necesse precibus adversum vos agere. Nam etsi peccator sum, tamen & justam esse precationis meae causam, & exaudiri quoque meas preces, nihil dubito: vult enim Deus nomen suum sanctificari, & nobis etiam sic orandum esse, demonstravit. Hortor itaque vos atque etiam oro, ne precationes meas & aliorum despiciatis, quid enim possint & efficiant, vestro certe maximo malo sentietis. Forte & huc quis referet execrationes magnorum illorum virorum Chrysostomi & Epiphani, discordibus animis a se invicem discedentes. (c) Hic enim, cum jam navem conscensurus esset, hæc Joanni denuntiavit dicitur: spero te non moriturum esse episcopum. Ille vero eidem respondisse fertur: spero te non perventurum esse in patriam. Vtrique hujusmodi exitus contigit. Nam neque Epiphanius navem appulit Cyprum, cum post discessum mortuus sit in navigio: &

(a) H. E. Lib. 2. p. 638 (b) Comment. lib. 5 p. m. 133. (c) Socr. Hist. Eccles. 6. 14. p. m. 321 Soz. loc. cit. 8. 15. p. m. 778.

Joannes non multo post ex episcopali sede dejectus est. His similibusque exemplis imprecantes isti putant, se via incedere ab aliis toties trita. Sed quid de illis judicandum sit, jam supra fuit indicatum. Nimirum sancti illi, quorum in scriptura sacra mentio fit, non tam sui quam gloriæ divinæ rationem habuerunt; nec ex cupiditate private vindictæ pœnam de hostibus suis expetebant, sed quia illam justitiæ divinæ debere intelligebant: non quosvis, sed incurabiles feriebant: & sæpe denuntiationes tantum erant futurarum pœnarum. Non alia judicia ferre possumus de Alexandri, Didymi & Lutheri precibus, quæ pro Deo, veritate, religione & bono publico fuere factæ. Ita enim ipse Athanasius (a) factum illud ab omnibus æstumatum vult, quando scribit, Alexandrum, gaudente ecclesia, cum pietate & sana fide communionem celebrasse una cum omnibus fratribus, Deum gratias agendo, glorificantem, non quod de morte hominis lætaretur, abfit: omnibus enim hominibus constitutum est semel mori; sed quod res humana judicia superavit. Ipse siquidem Dominus judicem se præbuit minis Eusebii & Alexandri precibus, hæresin Arianam condemnavit, ostendens eam indignam esse communionem Ecclesiæ omnibusque manifestum reddidit eam, tametsi ab imperatore, & ab omnibus mortalibus adjuveretur, ab ecclesiâ tamen damnatam esse: declaratumque est, officinam Arianorum non Deo gratam, sed impiam & inimicam esse. Non alia ratio est Didymi & Lutheri precantium, qui causam respexerunt Dei, ecclesiæ & reipublicæ. Si vero quidam fuerunt in ecclesia etiam viri celebres, qui in istiusmodi imprecationibus aliquid humani sunt passi, non eorum exemplis vivimus, sed legibus. Non quid factum fuit, erit respiciendum, sed quid fieri debebat. Hinc si ex vero referuntur imprecationes istæ Chrylostomi & Epiphaniî, eas probare minime possumus. Simul autem observamus præ-

(a) in Epist. citata.

præunte Caveo; (a) ex una parte viros etiam pios & prudentes in voces minus consideratas prorumpere, & subitaneis affectibus abripi posse? & ex altera parte Deum sæpe hominum vota implere & permittere, ut fructus votorum inconsideratorum & cum lenitate christiana minime convenientium, ipsi sentiant. Ceterum narratio ipsa nondum extra dubitationis aliam posita est. Socrates enim ex vaga traditione factum refert, eique ipse subjicit sequentia: (b) *utrum porro vera mihi dixerint, qui ista narrauerunt, equidem non possum affirmare.* Neque etiam Socrates & Sozomenus, si versionem Valesianam sequi volumus, in circumstantiis conveniunt, cum ille verba prolata scribat eo tempore, quo Epiphanius navem confecturus erat; hic vero Epiphanium Joanni illa scripsisse, & Joannem Epiphanio rescripsisse; licet in græco habeantur vocabula ἐπιλασσει & ἀπεδύλαξ, quæ declarationem duntaxat denotat, sive illa ore fiat, sive literis. Ex alio præterea capite Baronius (c) refellit hanc de prophetiis relationem, falsam scilicet esse causam, quæ his imprecationibus ansam dedisse dicitur. Illam autem quidam volunt fuisse, quod Epiphanius relegationi Joannis consenserit. Cum vero nulla præcesserit ejusmodi de Joannis exilio lata sententia, cui Epiphanius assensum præbuerit, quod nondum causa agi cœpta fuerit; jure eade prophetiis invicem pronuntiatis, commentum esse putat.

§. XXIV. Tandem etiam urgere possent executores isti effectum talibus precibus, debito tempore & modo peractis, respondere, atque adeo non esse irritas, sed Deo placuisse, ceu ex eventu colligi posset. Sed unde homines isti certo sciunt, his precibus respondisse effectum? an inductionem omnium exemplorum accurate convenientium producere & necessariam inter pre-

(a) antiqq. eccles. p. m. 391. (b) loco citato. (c) ad ann. Chr. 402. pag. m. 174.

ces istas & effectum, hominis scilicet mortem, connexionem ostendere possunt? Aliud certe est aliquid sequi aliud, aliud vero sequi ex alio, tanquam ex causa, prout in moralibus plura exempla commonstrant. Sequi interdum mortem hominis post preces illas falsas, concedimus: ex iisdem vero tanquam ex causis illam sequi, penitus negamus. Fieri quippe potuit, vel ipsum vitæ terminum a Deo præstitutum eo tempore adfuisse; vel monitos ab imprecantibus, quod sæpe accidisse audivimus, mœrore intenso morbum imo mortem sibi contraxisse. An tertium his duobus vel quartum sit addendum, hæcenus quidem ignoro, plura tamen indicantibus lubens aures vacivas præbebo. Id interea certum esse puto, preces illas, adversus alios institutas, nullam apud Deum locum, nullam vim habere posse, quia iniqua petunt. Testis ea de re erit Jacobus IV, 3. scribens: *Petitis & non accipitis, eo quod male petatis, ut involuptates vestras insumatis: cui consentit Joannes IX, 31. Deus peccatores non audit; præcipue cum in superioribus ostensum jam sit, imprecantes istos multis peccare modis. Imo non sacri duntaxat scriptores, impulsu spiritus sancti agitati, hæc talia asserunt, sed & gentiles, naturæ duntaxat lumine ducti, agnovere turpia sæpe vota habere homines, & a Deo propterea ferre repulsam. Audi, si placet, Senecam, virum prudentem & actionum humanarum trutinatorem accuratissimum. Is ex Athenodoro id indicium animi omnibus cupiditatibus soluti indicat, cum eo quisquam pervenerit, ut nihil Deum roget, nisi quod rogare palam possit. Nunc enim, subjicit (a) *quanta dementia est hominum, turpissima vota Diis insufurrant: si quis admoverit aurem, conticescent, & quod scire hominem nolunt, Deo narrant. Si quis ergo ea vota ad Deum detulerit, præcipue si eum proximo iratum voluerit, nunquam is exaudietur, eodem sapiente pronunti-**

(a) Epist. 10.

nuntiante: (a) *Deus est, tam perdis operam, cum illi irascere, quam cum illum alicui precaris iratum.* His verbis clarissime indicat, injustas adversus alios preces nullam habere efficaciam. Atque de his in genere non male Cambyfes & ex hujus institutione Cyrus filius sensere, nempe: qui optarent ea, quæ non fas sit, illos merito sic apud Deos nihil impetrare, ut qui petunt iniqua, repulsam apud homines ferunt, quod de illis Xenophon (b) tradit. Jucunda denique sunt atque festiva, quæ apud Lucianum (c) Menippus narrat, ut Jovem ad fenestram sedentem, precibusque hominum vacantem viderit, & quod ad suum quisque votum responsum tulerit. At Jupiter audiens & singula vota diligenter expendens, non omnibus pollicebatur: verum hoc concessit Saturnius, abnuic illud. Nam justa vota per os fenestra sursum admittebat, admissa ad dextrum statuens, rursus iniqua remittebat irrita, statim deorsum redigens, ne possint ad cælum accedere. Cum ergo iniqua vota a Deo non exaudiantur, testibus sacris prophanisque scriptoribus, frustra provocabunt execratores ad exoptatum suarum imprecationum eventum. Finem hac occasione dissertationi nostræ imponimus illo Luciani (d) ex græco in latinum translato;

Si non delinques, tibi siique hominesque favebunt

Præstabunt faciles, quæque precatus erit.

At ubi peccaris, cessat favor, omnia plena,

Sunt odii, facta & fors aliena tibi est.

Si & nos omnem præter spem in scribendo peccavimus, ne lectoris benevoli favor cesset, sed contra illius gratia nobis, emendationem promittentibus, parata sit, obnixè rogamus.

(a) de ira lib. 2. cap. 30. (b) de instit. Cyri. hist. l. 1. p. 26. (c) in Iraro Merupp. Tom. 1. pag. 707. seqq. (d) Tom 4. p. 174.

Est Numen summum, totum quod temperat
orbem,

Nec patitur vanas supplicis esse preces,
Quæ sine labe mali, redolent nec spicula mortis,
Nam Deus est justus, qui modo justa cupit.

prospera quævis ita apprecatur

ANDREAS HOMBURG,

D. Pandectar. P. P. O. & Dicastarii
Guelpherb. Assessor.

Credis, quod populum demens persuasio fallat,
Demens, dum cantu vocat in tertamina divos?
Quidni magna precum vis fit, dexterrima cantus
Regula? Quin perimas inimicum carmine sancto?
Mitior ast nobis mens fit, qui reddere torvo
Hosti non ferrumque minasque aut vulnera jussi.
Carminis est igitur sancti suus usus in hostem,
Numine qui pereat præcelso, iudice justo.
Incantare nefas, quem incantet Numinis aura?
Carminis est etiam sancti permagnus abusus.
Quod pauci capiant, pauci distinguere norint,
Omnia sunt usi distincta, atque omnia abusu.
Sunt bona cuncta bonis, ut sunt mala cuncta
probrosis.

Tutior ast via sit, quæ parcat; tata precando
Prospera, condonet. Candentes promere prunas
Præstat, quas cervix hostis vel terga capebant.

*Doctissimo Dno. HEINIO futuro oratori
Ecclesiastico circumspetto scr.*

HERMANNUS von der Hardt.

Mens

Mens lædit perversa bonos & lædere gaudet,
Atque vel æterno devovet exitio:
Tu contra prodesse studes: mens rector ista,
Hæcque est ingenio digna palæstra tuo.

Prospera omnia precatur ser.

IVSTVS CHRISTOPH. BÖHMER,
Polit. & Eloq. Prof.

Darff sich ein solch Gebet zu Gottes Himmel
wagen/
Das seines Feindes Todt und Ungelücke sucht?
Kan der gerechte **GOTT** ein Amen dazu sagen/
Wenn man in dem Gebet an statt des Segens
flucht?
Das tolle Jüden-Volck / voll Aberglauben/
Grillen/
Der Sinnen ganz beraubt / von träumen ein-
gewiegt
Vermeint der Himmel thu' nach dem vergallten
Willen/
Wenn es sein offt für **GOTT** mit einem Psal-
me liegt.
Dem fallen leider! bey viel **GOTT**-vergeß'ne
Christen/
Zu kühlen ihren Muth / den Feind zu beten todts;
Gerade als ob wir aus **Gottes** Wort nicht wüßten/
Das solch Gebet auf Sie bring Ungelück und
Noth.
Das

Daß es ein Weirauch-Damff / daran sie selbst
ersticken

Daß es ein starcker Gift und Pest der Seelen
sey;

Der Himmel werde auch drauff kein Exaudi schicken
Denn GOTT fällt nimmermehr der Menschen
Rachgier bey.

Diß hat mein werthster Freund mit rechten Geist
erwogen!

Darum Er auch der Welt den tollern Mißbrauch
zeigt!

Und wie so mancher sich mit diesen Psaltn betrogen.
Ich bete stets zu Gott daß Er Ihm sey geneigt.

Dieses wolte seinem werthen Tisch- und
Hauf- Genossen zum Andencken
setzen und wünschen

JO. CHRISTOPH LASDORF,

Past. des Closters St. Marienberg
vor Helmstedt.

Führe fort / beredter Mund /
Mache kund

Was von GOTT Dir beygelegt /
Was man pflegt
Bey dem Lehren
Zu verehren.

Zwo

Zwo Catheder /
Zung und Feder
Seyn Dir / der Gelehrten Bluth
Und der Wahrheit Eigenthum
Zu sicen Ruhm.

Schribs seinem wehrtesten Herrn
und Respondenten aus billiger
Höchstung /

B. J. Mensch / von Langelsheim.

Sic quoque Docta cupis Doctrinae Pulpita testes!
Dudum de Sacris ista probata fuit;
Inde TIBI certum promittit Pallas honorem,
Vtraque TE FAVOR Pulpita AMICE
manent.

*Vancis hinc Nobilissimo atque Doctissimo
Domino Respondenti suo applaudebat*

IOH. BEHR. WIDEBVRG,
Th. & opt. art. Stud.

Was ist in diesem Mund so Edel wol zu nennem/
Das nicht dem Mißbrauch soll auch unterworff-
fen seyn?

Macht mancher Thore ihm daraus nicht eine
Pein /

Wenn er den rechten Brauch für sich nur soll er-
kennen?

Die Zeit / die Lieb / das Geld / und was vor Got-
tes Gaben

Ein Christe mehr erkennt / mißbraucht die schänd-
de Welt
Zu einem Sünden-Dienst / der höchstens Gott
mißfällt.
Erschröcklich / Gottes Wort muß seinen Miß-
brauch haben!
Daß Dir / mein werthster Freund, von Herzen sind
mißfallen /
Die Miß-Gebräuch / und daß du recht hast
angewandt
Die Gaben Gottes / wird anseht der Welt
bekandt/
Sonst würde auch Dein Ruhm so weit noch nicht
erschallen /
Wie Du zu Gottes Ehr wilt öffentlich bestreiten
Den schändlichen Sünden-Brauch / so an des Her-
ren Wort
Verboht wird ausgeübt an manchem bösen Ort.
Fahr fort! Dein Fleiß wird bald noch größere Ehr
beschreiten.

Seinen wehrten und liebsten Freund zu Ehren
hat dieses wenige aufsetzen wollen

BRANDANVS DEGNER.

MEmphis caligans furvans & cana vetustas
Theſſalicos docuit rhombos, & murmura Marſa.
Mox fallax ovum perfudit ſanguine ranæ,
Monſtravitque ſtrigis plumam, viresque veneni
Quod profert Joleos. Jejuna his addidit oſſa
Nocturnis flammis Colehi combuſta catellæ.
Nec ſpexit quondam nec nunc Judæus Apella
Carmina commiſtos umbris revocantia Manes

Sed

Sed Cantus stygios blāso demurmurat ore.
 Has hodie noctes æterno sulphure dignas,
 Et quarum fumum detergit victima nulla
 Ex regno Christi recte discedere cogis
 HEINI, Pegasidum qui dulcia nectara nosti
 Jessæi manibus dum torques plectra eruentis.
 Molimen tantum Doctrinæ est classica testis,
 Ergo cantarem laudes, sed fausta vovebo:
 Prospera fata juvent pronò conamine coeptam,
 Virtutique TVÆ decernat præmia digna
 Numen, præcipuos hoc est TIBI reddat honores.

*Nobilissimo præclare docto HEINIO, Respondenti
 & Amico suo certo ita applaudebas*

B. G. HÖLSCHER,

Bennigseno-Hannoveranus,
 S. S. Theol. Stud.

TOxica purpureo delibat aranea flore,
 Ast exinde trahit nobile nectar apis.
 Sic in salvifico piscatur codice mortem
 Prævus, sed vitam quærit abinde probus.
 Augusta laudat legis sic tortor abusum,
 Vsum dum stupida carpere mente nequit.
 Interea Domini calcatur nomen ubique
 Atque secunda gemit regula sancta Dei,
 Ingenio quod dum disquis AMICE sagaci
 Mystica Davidis verba canora legens;
 Gratulor ex animo votumque annexo labori
 Sustineas patrii spemque decusque soli.

*Nobilissimo Doctissimoque Dno. HEINIO
 de egregio edito specimine ex animo
 gratulans scripsit*

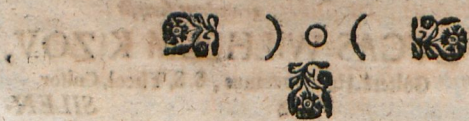
LVCAS WILHELM K'ZOV,

Golterá-Hannoveranus, S. S. Theol. Cultor.

SILENTIO,
QVO HACTENVS APTE VSVS
DOMINVS JOANNES FRIDERICVS HEINE
S. S. THEOLOGIE CVLTOR INDEFESSVS,
ORATORVM ÆMVLVS,
VIRTVTVM AMICVS,
CVM PROBIS CONSENTIENS,
AB IMPROBIS DISSENTIENS;
HOSPITIVM RENVNCIAVIT,
NON NESCIENS: TEMPVS ESSE, QVO
PRVDENTIS ELOQVENTIÆ MAGISTER SIT
SILENTIVM;
NON NESCIENS: TEMPVS ESSE, QVO
OPTIMÆ, ARTIS MAGISTER SIT *ELOQVIUM*
QVOD DICENDI TEMPVS JAM NVNC ELEGIT
CVM CATHEDRAM DISPVTORIAM
VIR JUVVENIS ERVDITISSIMVS
ASCENSVRVS ET VERITATEM BVBLICE
PROPVGNATVRVS.
CVIVS LAVDABILI COEPTO *SYMMVM NVMEN*
ASPIRET,
VLTERIORA CONAMINA BENE FORTVNET,
CONTINVIS STVDIIS FAVEAT,
CETERIS INSTITVTIS FELICEM EXITVM
LARGIATVR,
EXOPTAT ATQVE PRECATVR.

JOANNES FRIDER. SIEGFRIED,

S. S. THEOL. STVD. BVRG. BRAND.

IOANNI FRIDERICO HEINIO

THEOLOGIAE STUDIOSO SEDVLO

S. P. D.

PRAESES.

INiqua a Deo petentibus tua opposita est dissertatio. Tibi equa petenti quod opponam, non habeo. Prius a me studiorum & vitae academicae testimonium, quod Tibi denegare nec volo nec possum. Quamvis enim difficile admodum sit testari de actionibus aliorum, qui nostris sub oculis non semper versantur, nihilominus id nobis erit adhuc liberum, ea dicere, quae vel nos ipsi vidimus vel ab aliis fide dignis audivimus. Id scimus, Te per quadriennium sere in *WLIA* nostra, studio theologico sedulam dedisse operam, & non duntaxat utriusque collegii homiletici membrum in templo academico fuisse, sed etiam alias urbis nostrae cathedras crebro animasse. Scimus & illud, quod alii quoque asserunt, Te vitam studioso theologo dignam apud nos egisse, neminique fuisse gravem. Huic privato testimonio voluisti etiam addere publicum, quando praesens argumentum de abusu psalmi centesimi noni eruditorum examini exhibuisti. In apparatu ad illud colligendo, eoque postea digerendo, ut illam collocasti diligentiam, quam desiderare potui, ita idem in cathedra academica pro viribus defendisti. Hoc ergo labore feliciter peracto, ex animo Tibi apprecor optima quaeque, simulque voveo, ut, Deo volente, patronisque faventibus, in publica statione sacra publicas pro grege Dei preces proxime fundere queas! Vale.
De properabam in academia *WLIA*, d. XI. Augusti
MDCCVIII.

LECTORI

LECTORI BENEVOLO

S. D.

AUCTOR.

EXit nunc in lucem nova & tertia hujus dissertationis editio, diu iam ab eruditis, & bibliopola, sumtus ad imprimendum offerente, desiderata. Quid in ea praestiterim, paucis accipe. Primum operam dedi, ut editio hac a mendis istis typographicis, qua in priores editiones praeter opinionem irrepperunt, purgaretur: deinde argumentum ipsum rara & curiosa antiquitate Iudaica, qua in paucorum manibus versatur, locupletavi. Nam liber ipse, ex qua illa desumpta est, quantum ego quidem scio, in paucissimis bibliothecis publicis reperitur, cum nunquam typis exscriptus sit, sed in manuscripto adhuc lateat. Constat is ex duobus voluminibus in folio, quorum primum inscribitur: *Translatio eines geschriebenen hebraïschen alten Büchleins in teutscher Sprache aus der Kayserlichen Majestät Bibliothec mit lit. a. notiret.* In hoc priori volumine variae continentur orationes Kabbalisticae, quae partim Prophetae Eliae, partim aliis claris quondam inter Iudeos viris tanquam auctoribus suis tribuuntur. His accedunt etiam permulta mysteria kabbalistica, amuleta & id genus alia. Altera operis hujus pars eodem titulo gaudet, quo prior & literam b. signi loco habet. In hac adhuc rariores artes docentur, quam in priori, sed non nisi superstitiosis quibusdam orationum formulis & inferorum evocationibus perficienda. Ceterum, sicut protocollum iudiciale, quod S. XI. extat, typis latinis impressum est, ita ea etiam, quae de novo addita sunt, iisdem literis excudenda putavi, ne excide tam facile ansa arripi possit iis abutendi, si forte scriptum hoc in manus hominis imperiti & superstitiosi incidat. Quamquam ex eiusmodi superstitiosorum rituum publicatione non facile aliquid mali extimescendum esse puto, cum vana atque irrita sint omnia. Lectori vero erudito exempli loco esse possunt, quantum & quam nefandis superstitutionibus gens Iudaica ex iustio Dei iudicio hodiernum immersa sit, postquam repudiato vero Messiae tenebras errorum praeter lucem veritatis amplecti maluit. Vale. Dabam in caenobio Mariaebergensi prope Helmstadium d. XIX. Martii anni M. DCCXXXV.

ad 92

EO.-Bq. 2002

01 A 6727

ULB Halle

3

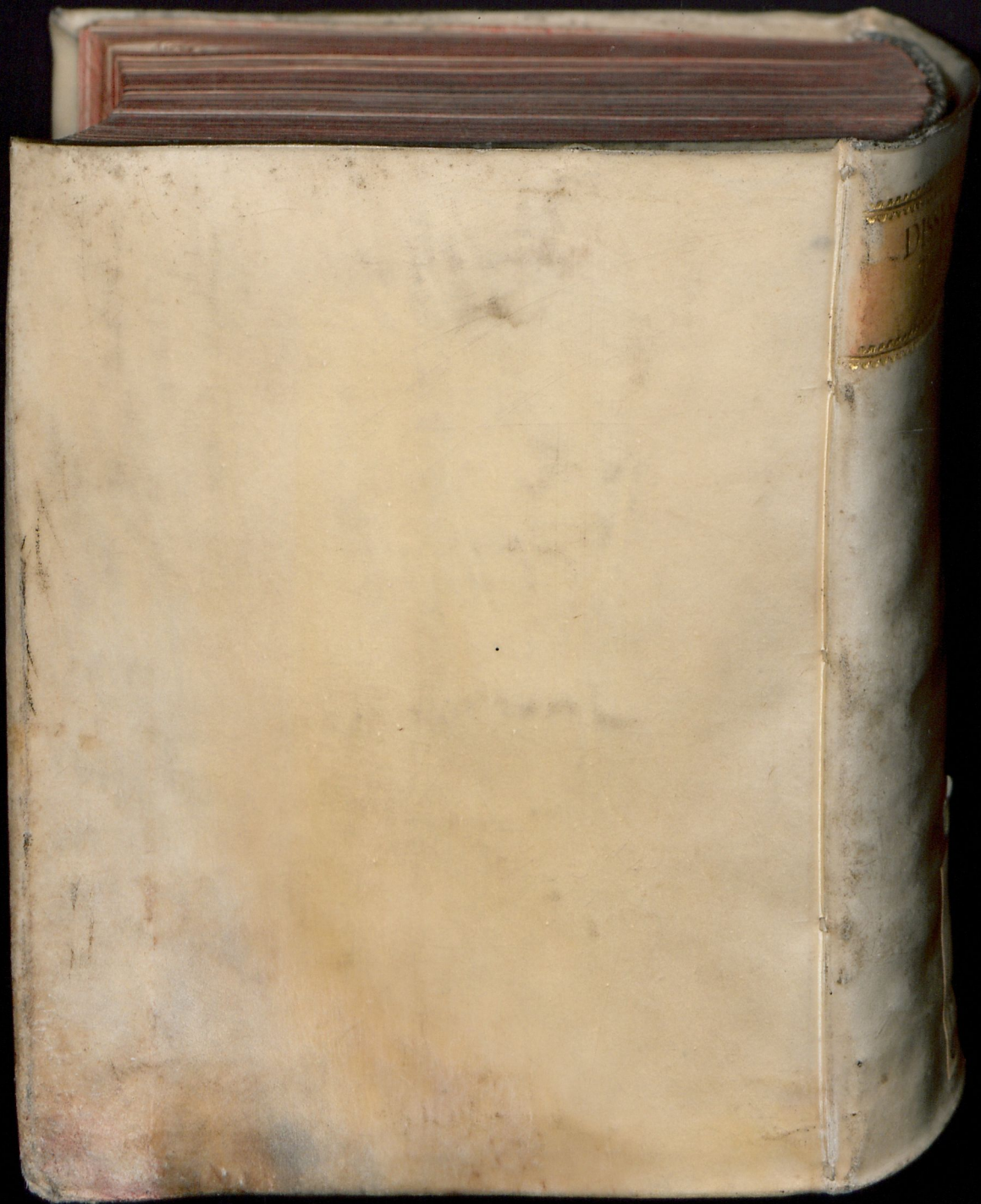
003 104 745

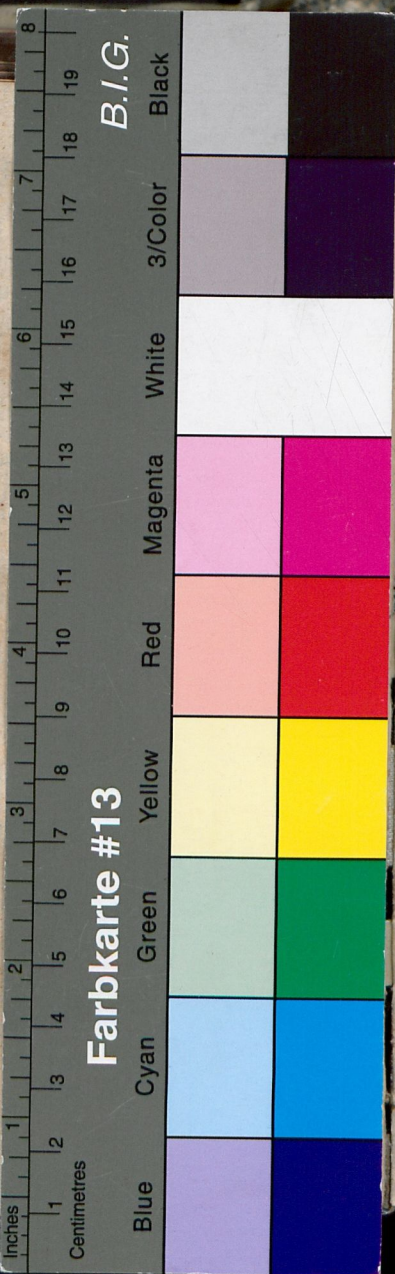

WA

Rha-

DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
ABVSV PSALMI CIX
IMPRECATORII

VVLGO
Som Todt = Beten

ANNO MDCCVIII.

SVB PRAESIDIO
IO. ANDREAE SCHMIDII
ABBATIS MARIAEVALLENSIS

ET
THEOLOGI IN ACAD. IVLIA CELEBERRIMI
PVBLICE HABITA
NVNC VERO
REVISA ET AVCTIOR EDITA

A
M. IO. FRIDR. HEINE
COENOBII MARIAEBERGENSIS SVBRBII
OCCIDENTALIS HELMSTADIENSIS ET EMMER.
STADII PASTORE.

HELMSTADII MDCCXXXV.
TYPIS BVCHOLTZIANIS.